

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váci körút 23

SZERKESZTI

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—

Félévre 4 „.—

Negyedévre 2 „.—

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom : A szervezet kérdéséhez. (Észrevételek az országos iroda körlevelére.) Irta: Dr. Ullmann Sándor, orsz. képviselő. — Zsidó-magyar művészek. Tárczacikk. (XVII.) Szerkeszti: Feleki Sándor. — A szervezet és az országos iroda. II. Irta: Kulinyi Zsigmond Szegeden. — Az antiszemifizmus Ausztriában. Irta: S. Zs. — Az orthodox közvetítő bizottság . . . (Entrefilet.) — A domonyi zsidók és az ő rabbijuk Sz. tól. — Alaptalan vádak. — Szellemszirik a rabbinikus irodalomból, Talmudistától. — „A házaló és fia.” Eredeti beszély. Irta: Viola Miksa. — Előfizetési felhívás. — Naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — A pártisi zsidó kézmű-egyesület. Csajagi Bélától. — Irodalom. — Hirdetések.

A szervezet kérdéséhez.

— *Észrevételek az országos iroda körlevelére.* —

Az izraeliták országos irodájának folyó évi március hó 29-én kelt körlevele deprimálólóg kell, hogy hasson mindazokra, kik a zsidó felekezet egységes szervezetének őszinte hivei; deprimálólóg azért, mert az iroda, bár maga is elismeri, hogy »a végcél felé láthatólag közelebb nem jutottunk«, eddigi utjában »sem néhány elégedetlen ellentállása, sem pedig a tultuzgók siettető felszólalásai által magát zavartatni nem fogja«; indokul azt hozván fel, hogy »nem kecsegtetheti magát azon reménnyel, hogy újabb szervező lépés megtételére felső helyen az időt már is elérkezettnek fognák látni.«

Hiába keressük a körlevélben azon okokat, melyek akár az izraeliták országos irodájának a szervezet kérdésében idáig követett »óvatosság«-át igazoltnak, akár a kormánynek állítólagos elutasító magatartását valószínűnek, akár az eddigi uton való haladást helyesnek tüntetnék fel.

Mert, ha az eddigi ut »láthatólag« eredményhez nem vezetett, akkor a józan ész egy más, helyesebb, célirányosabb ut követését teszi szükségessé; de nem szolgálhat megnyugtató indokul arra, hogy az iroda azok által, kik célirányosabb eszközöket tartanak alkalmazandóknak, ne zavartassa magát. Ez lehet ké-

nyelmes, ez lehet körültekintő eljárás, de hogy a felekezet érdekeinek épen meg nem felelő eljárás, ahhoz kétség alig fér.

De azon súlyos vádat sem fogadhatjuk el mentségül, melylyel a körlevél a kormányt illeti. Van-e hazánkban valaki, aki a kormányról feltenné, hogy »viszonyaink további consolidálását célzó újabb szervező lépés megtételére az időt még elérkezettnek nem látná?« Van-e valaki, aki a kormánynek akár szabadelvüisége, akár kulturális, akár administratív politikája iránt oly kicsinylő véleménnyel viseltetnék, mint minő az iroda körlevelében — bizonyára akaratára ellenére — nyilatkozik.

Mert mi a zsidó egységes szervezet kérdése? A szabadelvüiség, a cultura, az állami rend kérdése, semmi egyéb!

A mely kormány a szervezet kérdésével szemben elutasító magatartást követne, az evvel csak azt tanusitaná, hogy sem a szabadelvüiség, sem a cultura, sem az állami rend magas követelményei iránt fogékonysággal nem bír. — Evvel a szemrehányással kormányunkat illetni jogosan csak akkor lehetne, ha az iroda minden erejének hasztalan megfeszítése után, a szervezet kérdésében a kormány részéről oly visszautasításban részesül vala, mely az iránt, hogy a kormány a szervezet létrejöttét határozottan perhorrescálja, kétséget többé fen nem hagyna.

De mondhatja-e az izraeliták országos irodája, hogy az országos szervezet érdekében

tett valamit? Ha igen, mi az az actió, melyet ő ez irányban megindított? Mi volt a mozgalom programja? Mily eszközökkel és kiknek támogatásával indította azt meg? Miben és mennyiben érte kudarcz?

Mind e kérdésekre az iroda vezetői elég nyitlak lesznek azt válaszolni, hogy mindössze egy-két memorandum az, amire idáig szoritkoztak; memorandumokkal pedig, melyeket sem szóval, sem actióval nem támogat senki, melyekért hangulatot és érdeklődést nem keltenek sehol, eredményeket elérni vagy a végcél felé láthatólag közelebb jutni nem lehet. Ne vegyék rossz néven az urak, de azt hiszem, hogy eljárásukban több az óvatosság, mint az előre haladás; pedig bizony nagyobb haladást értek volna el, ha csak valamivel kevesebb óvatossággal hatoltak volna előre.

Kétségtelen, hogy az iroda a kormány intentioni felől jobban lehet tájékozva, mint mi; de az is kétségtelen, hogy a mult évi juniusi rendelet kiadása másfelől meg arról tesz tanúságot, hogy a kormány a zsidó felekezet egységét magáévá téve, az egységes szervezetnek sem fogja utját állhatni, ha ennek keresztülvitelét az erre hivatottak, — s kinek volna erre

nagyobb hivatása, mint az országos irodának? — komoly aspirációjuk tárgyává teendik.

De az óvatosság szerfeletti mértékéről tanuskodik továbbá a körlevél azon aggodalma is, vajjon a hitfelekezetünk önkormányzati jogának törvényes biztosítása iránti kezdeményező actió nem fogna-e hitsorsosaink egyik részéről reactiót szülni?

Ennek az aggodalomnak, ha volt valamikor értelme, a felekezeti *egységnek declarálása után* többé értelme alig lehet. Idáig épen az egységnek megtagadása az illetők részéről, s a szakadás elismerése a törvényhozás, helyesebben a kormány részéről, képezték a szervezet létrehozatalának legyőzhetlen akadályát; de ez az akadály a mult évi juniusi rendelettel megszűnt. Eitávolításában — s ezt az elismerés őszinte hangján kell konstatálnom — az irodának kiváló érdeme van; de hogy az iroda az akadályok eltávolítása után, a szervezet kiépítési munkájához fogni nem mer, hanem aggodalmaknak adja át magát, — ez az, amit megérteni nem lehet.

Minden actió reactiót szül, — kétségtelen igaz; de vajjon olyan reactiótól kell-e a kezdeményezésnél tartanunk, mely a sikert kizárja?

Zsidó magyar művészek.

Szerkeszti: Feleki Sándor.

XVII.

Bátor Szidor és Hegyi Béla.

A szinműirodalomban nem egy példa van arra, hogy két író vall szerzőjéül valamelyik szinmű. Különösen a francia irodalomban találunk erre nézve elég esetet, s általában mondhatni, hogy ezen „viribus unitis“ írott darabok legtöbbje szép sikert aratott. Sokkal ritkább ezen társszerzőség a szinpadra szánt művek zenéjében. Ezen utóbbi téren még kevesen próbáltak szerencsét s ezen kevesek közé tartoznak *Bátor Szidor* és *Hegyi Béla*, e két jeles zeneköltő, kik fiatal koruk daczára több operetthez és népszinműhöz közösen irt zenéjükkel nagy hatást és fényes sikereket értek el. Talán a legszebb bizonyítéka a fényes sikernek az, hogy dalukat a nép számára vette és hangzanak azok egyaránt a sárguló tarlón az arató leányok ajakáról, kendertiloláskor a nádfödeles fonóházban, a pergő rokka mellett. Az ő gyönyörű népdalaik hangzanak faluk és városok utcáin, azok mellett ábrándozik mélabus furulyaszóval zöldelő réten a szerelmes pásztor. Ki ne hallotta volna a „*Tila, tila, tilalomfa meséi,*

nem szabad a szőke leányt szeretni“, a „*Kilyukadt a se-lyemkendőm közepe*“, vagy a „*Falu végén van egy ház, zsidó bent az árendás*“ bekezdésű dalokat, melyek úgy meggyökereztek a nép között, mintha csak annak lelkéből fakadtak volna.

Bizonyára szokatlan, hogy két életrajzot egyszerre adunk, de *Bátor* és *Hegyi* nyilvános működése annyira összeforrott, hogy a mi áll az egyikre, az áll a másikra nézve is. Együtt alkották országszerte elterjedt dalaikat, együtt aratták a fényes sikereket. Nemcsak a zeneköltésben mondhatjuk őket egynek, hanem a magánéletben is igazi, szoros barátság fűzi őket egymáshoz. Kora ifjúságuktól kezdve együtt nevelkedtek, egy intézetben tanulták meg a zene elméletét és gyakorlatát, együtt szőtték a terveket, melyeket a jövő meg is valósított.

A véletlen játéka úgy akarta, hogy egy évben szülessenek. *Bátor* Budapesten, *Hegyi* pedig Pápán 1859-ben látta meg először a napvilágot. *Bátor* a főreáliskolát elvégezve, 1877-ben atyja kívánságára a műegyetemre iratkozott be s azonkívül, mert szenvedélyesen szerette a zenét, szülei tudtán kívül a zeneakadémia hallgatója lett. Ekkor már kitűnően játszott hegedűn és zongorán. A zeneakadémián talál-

Hogy milyen az a reakció, melyre az ellenpártiak immár képesek: a juniusi rendelet elleni szárnypróbálgatásaik bizonyították legfényesebben. Nem tekinthető komoly reakciónak oly mondva csinált mozgalom, melynek vezetője híveivel a minister elutasító határozatát hónapokon át még csak közölni sem meri! De lenne bár erősebb a reakció — habár nem hiszem, hogy a szervezet ellen nagyobb lehetne a reakció, mint az egység elismerése ellen, — hát az iroda kezdeményező lépését akkorra akarja halogatni, mikorra hitsorsosaink egyik részének eltérő nézetétől többé már tartani nem kellend? Hát komolyan hiszi az iroda, hogy a világ végeig ily pillanat valamikor valósággal be is fog állani? Egy nézeten nem leszünk soha; de mások sem voltak; sem a politikában, sem társadalmi, sem vallási, sem kulturális kérdésekben; de azért a kisebbség nézeteltérése akadályul nem szolgált a felismert jónak és üdvösnek kezdeményezésére és keresztülvitelére soha és sehol.

Az iroda aggodalma azt jelenti, hogy kezdeményező lépést a szervezet kérdésében sem most, sem a jövőben tenni nem akar, hogy továbbad is több óvatosságot akar tanusítani, mint a mennyi előrehaladásra törekszik. Mélyen

lesújtó hatással lesz a körlevél e vallomása felekezetiünk mindazon elemeire, melyek a felekezetiünk *igazi önkormányzattal felruházott országos szervezet* óhajtanak; mélyen lesújtólag fog hatni az iroda tétovázó magatartása, mely *abdicatióval* határos; abdicatióval olyan aspirációkról, melyek jogosságát még ellenfeleink sem vonhatják kétségbe. Az egyes jogairól lemondhat, élhet kényelmének, táplálhat üres aggodalmakat; de a felekezet ily szempontok által nem vezéreltetheti magát, neki kötelessége jogait érvényesíteni s az azok iránti küzdelmet lankadhatlanul mindaddig folytatni, míg csak eredményre nem jut.

Felekezetiünk egyenjogúsága mindaddig csonka, míg az szervezettel s önkormányzati joggal telruházva nem leend. Felekezetiünknek mindaddig közjogi állása sem lesz biztosítva, míg legsarkalatosabb jogai *miniszteri rendeleteken* alapulnak, s ilyenekkel egy tollvonással, a változó napi szükséglet szerint konfiskálhatók vagy megváltoztathatók.

Hazánk alkotmányos küzdelmeiben legsarkalatosabb garantiáinak egyike az 1790/1: 12. t.-cikk azon kijelentése volt: *»hogy edictumok, vagyis ugynevezett pátensek által, az ország és a kapcsolt részek soha nem fognak kormányoztatni.»*

kozott Hegyi Bélával, ki akkor jött Pápáról jogot hallgatni s ugyancsak szülei tudta nélkül a zeneakadémiába iratkozott be. Ezen találkozás óta szoros baráti kötelék fűzte a két fiatal embert egymáshoz. Bátor tanítványa volt a feledhetlen emlékü *Volkmann* Róbertnek, s csak a klasszikus zenében művelte ki magát, míg Hegyi a nyugalomba vonult *Nikolics* Sándortól sajátította el a zene elméletét. A két hallgatónak tehetsége csakhamar feltűnt a tanároknak is, kik szép jövőt jósoltak nekik. Ők alapítottak a zeneakadémián virágzó önképzőegyletet. A két fiatal ember kitűnő muzsikus volt, de — rossz tanuló. A jogi és mérnöki művekkel nem sokat törődtek, szigorlatokra nem készültek, de annál jobban foglalkoztak a zeneszerzéstanál. Ekkortájt több zenedarabot készítettek, melyek még most is kiadatlanul hevernek a művészek fiókjaiban. A zeneakadémiát mindketten kitűnő sikerrel elvégezték s ekkor Hegyi vidéki szintársulatokhoz szegődött, melyeknél mint karmester működött.

A nagy közönség előtt a két zeneköltő neve csak öt év előtt lett ismeretes. Klárné, a népszínház tagja népszínművet irt, melynek sikeréhez maga a szerző is kevés reményt fűzött. Vidor, a népszín-

ház ezen elsőrendű tagja már régóta felismerte Bátor kiváló tehetségét s ő hozzá fordult, hogy Klárné darabjához írjon zenét. A huszonnégy éves fiatal ember nem merte a nagy munkába fejszóját belevágni, s ajánlotta Hegyi Bélát, ki rendkívüli szerénysége miatt csak habozva, hosszabb rábeszélés után vállalkozott a dalok megírására. A munka sietős volt, mert egy hét múlva készen kellett lennie a zenének. De ember tervez, Isten végez. Hegyinek másnap súlyos szembaja miatt orvosa, *Goldziher* Vilmos egyetemi m. tanár megtiltott mindennemű munkát, s átszállította az Erzsébet kórházba, Budára. Itt meglátogatta az ágyban fekvő beteg Hegyit barátja Bátor, s ezt kérte most fel, hogy tekintettel az ő betegségére, írja meg a zenét Klárné népszínművéhez. Bátor ráállott, de csak egy föltétel alatt, ha közösen készítik el a zenét. Mialatt az orvosok vagy ápolók néhány pillanatra elhagyták a kórtermet, a két fiatal művész felváltva gyorsan kottára tette szerzeményét. Így a kórház komor, rideg falai között, betegek sóhajaitól környezve születtek meg azok a gyönyörű, vidám meg mélabus dalok, mint a „Tila, tila, tilalomfa“, „Kilyukadt a selyemkendőm“, „Hej Ricza, Ricza“ és még számosan, melyek később bejárták az ország minden zegét-

Ha felekezetünk sarkalatos jogait és alkotmányát, sem az idők viszontagságainak, sem a hatalmasok változó kegyeinek kitenni nem akarjuk, merítsünk tanulságot hazánk alkotmányos történetéből: *ne forgácsoljuk szét erőnket apró rendeletek kinyerésében, hanem indítsunk meg vállvetve és öntudatosan egy oly mozgalmat, melynek végcélja: az önkormányzattal felruházott országos szervezetnek törvénybe iktatása!*

A kezdeményezés joga, de egyuttal kötelessége is: *az országos irodáé.*

Dr. Ullmann Sándor,
országgyűlési képviselő.

A szervezet és az országos iroda.

II.

Van még mit mondani arról a körlevélről, melyben múlt évi működéséről számol be az országos iroda, és melyben egyszersmind okait fejtegeti annak, mikép a zsidó felekezet egységes szervezését közel kilátásba nem helyezheti.

Rájutunk magából a beszámolásból, hogy az iroda helytelen okfejtésben vergődik, mert mindaz, amit tett, és illetőleg amit nem tett, valósággal oda vezet logikus gondolkozás mellett, hogy *minden áron* az egységes szervezet

zugát Klárné darabja „*Az árendás zsidó*“ óriási sikert aratott. A dalok rendkívüli hatást keltettek, s a jeles zeneszerzőket számtalanszor hívták a lámpák elé. Az első napon Klárné, félve a balsikertől, ki sem nyomatta a szinlapra nevét, de már másnap, látva az előtte való nap lényes sikerét, olvasható volt a szinlapon Klárné neve is. Mindenki tudta, hogy a kiváló siker nem a darab szövegének, hanem zenéjének az érdeme.

Most már a két művész neve ismert volt mindenfelé. Ugy a közönség, valamint a kritika is a legnagyobb elismeréssel szólott működésükről. A szép sikeren felbátorodva Reiner Ferencznek „*A milliomos nő*“ című egy felvonásos operettéhez írták meg ismét közösen a zenét. A munka 1886 végén került színre a népszínházban a „Mikadó“-val együtt és úgy mint az „*Árendás zsidó*“, ez is zajos sikert ért el. A melódiákon kellem, frissesség és eredetiség vonul végig. Hogy mily érdeklődéssel várta a jeles zeneszerzők új darabját a közönség, legjobban bizonyítja az, hogy előtte való nap már az összes jegyek elfogytak, úgy hogy másnap 120 páholyért jelentkezőt kellett ebbeli óhajával a pénztárosnak elutasítania,

kiküzdésére kell törekednie a magyar zsidóságnak, mivel a mai állapotok a szó leghatározottabb értelmében *tarthatatlanok*.

Az országos iroda körlevelének fonalán haladva, első sorban az *anyakönyvi* ügyek körül mutatkozó visszasságokkal kell foglalkoznunk. Azzal, hogy az annak idején valóságos diadalkiáltással fogadott 1885. évi rendeletet rövid három év leforgása alatt máris *harmadjára* kellett megfejteni.

Nem tudjuk, az iroda miként gondolkozik erről a dolgról, de ránk azt a benyomást teszi az újabb és újabb rendeletek kibocsátása, hogy ebben csak egy rendszer nyilatkozhatik: a *kapkodás* rendszere.

Annyival inkább áll ez, mert maga a körlevél jelenti, hogy az elmúlt (1888-ik) évben 183 anyakönyvvezető fordult az irodához, kiket a szükséges utasításokkal és utbaigazitásokkal ellátott. — És ezzel nem meritette ki az iroda az ő köszönetre méltó szolgálatkésztségét. — Fölajánlja *tanácsait* jövőre is mindazoknak az anyakönyvvezetőknek, kik e végből hozzá folymodnak.

Amilyen nemes ez a készség, épp oly jellemző egyuttal. Mintegy *tudatosan* rámutat arra, hogy az országos iroda azokban az anyakönyvi rendeletekben keresi az üdvöt, melyek mellett az anyakönyvvezetők utasításokra és *utbaigazitásokra* szorulnak.

Nem egészen fél év mulva új darabban látjuk Bátor és Hegyit a népszínházban fellépni. Ez az „*Uff király*“ című három felvonásos operett, melyhez a szöveget Rákosi Jenő írta. Ez az operett oly rendkívüli hatást ért el, hogy azóta nemcsak a népszínháznak, hanem az ország összes vidéki színházainak is állandó „kasszadarabja.“ Ennek az operettnek egy kis története van. Rákosi Jenő ama kevés magyar írók közé tartozik, a kik a fiatalabb törekvő tehetségeknek nem hogy utjokat állják, hanem azokat minden telhető módon segítik. A kiváló kritikusnak a „*Milliomos*“ zenéje annyira megtetszett, hogy elhatározta, hogy Bátor és Hegyi részére operettet ír, melyhez ők fogják a zenét alkalmazni. De időközben elállott az eredeti operett tervétől, mert talált egy francia színművet, *Vanloo* és *Letterrier* „*Csillag*“-ját, s ezt nagy ügyességgel és buzgalommal átalakította három felvonásos operetté. A mily buzgalommal Rákosi a szöveget megírta, épp oly buzgalommal látott a két fiatal művész a zenei részhez, s hogy a buzgalomnak megfelelő volt az eredmény is, azt mutatta az 1887-ik év május 21-ének estéje a népszínházban, a mikor az operettet először adták. A szerzőket számtalanszor kitapsolták, az egyes énekszámokat megismételtették,

Hát ez az *öntudatos* törekvés csak két magyarázatot enged meg. Vagy az., hogy az iroda az anyakönyvi rendeleteket *balladai homályba* szereti burkolni; vagy azt, hogy az anyakönyvvezetőket *értelmetlen* embereknek tartja, akik az ő kommentárjait nem nélkülözhetik.

Mondanunk sem kell, hogy ez az utóbbi föltevés *sértő* és képtelen, mert hiszen az 1885. évi első rendelet, bár nem éppen magas, de mégis oly kvalifikációhoz kötötte az anyakönyvvezetői állást, amely elég arra, hogy a rendeleteket ne kelljen külön magyarázat tárgyává tenni, legföljebb szórványos elvi jelentőségű döntvények által. És ha a zsidó anyakönyvvezetés ügyében három rendeletnek kibocsátása után, egy év alatt 183 külön döntvényre volt szükség, legalább is *naiv* az iroda, hogy ezekkel a rendeletekkel még *dicsekedni* is tud.

Valamivel több alapja volna az irodának dicsekedni a *hitközségi viszonyok rendezése* tárgyában 1888. évi június 21-én kiadott vallásügyi miniszteri rendelettel, ha ezt annak tekintené, aminek képzelve volt, t. i. *átmenetnek* a *szervezet* megoldásához, nem pedig olyan gummi elasticumnak, melyet az anyakönyvi rendelet mintájára minden évben újabb pótrendeletekkel lehet nyújtogatni.

Mert ez a rendelet is ugyancsak hézagos, fogyatékos és tökéletlen ám. És ha az iroda, amint pásztorleveléből értjük, még hosszú ideig szervezet nélkül akarja hagyni a magyar zsidó felekezetet, ennek a rendeletnek kommentárjai is

kötetekkel fogják gazdagítani annak a „Sturm- és Drangperiodé“-nak történetét, melyben az iroda vezetői csodálatoskép olyan *nyugodalmasan* érzik magukat.

Még az első esztendő sem telt el e rendelet közrebocsátása óta, és íme, az iroda máris több *függelék*et alkudott ki a miniszteriumtól, melynek *minden reszortjában* van valami kikérni valója.

Az anyakönyvi rendeleteket adja a vallásügyi miniszter kegyelme, a pászka és kóserhus rendeleteket a kereskedelmi miniszteré, a zsidó községeknek az iroda *speditiójának* útján hozzá kerülő alapszabályait megerősíti a belügyminiszter, — és ezt mi *felekezeti autonómiának* nevezzük.

Az »országos iroda« büszke elnevezése alatt fennálló zsidó felekezeti hatóság (ha szabadna így nevezni) igazán *tulságos szerény* igénnyel lép fel a legsajátabb tekintélye iránt, ha észre nem veszi, hogy az ő hatásköre az országban ugyanaz, mint a városokban vagy falukban azoké a hitközségi elnököké, kik a személyes érintkezésnek *ingatag* jogán tudnak itt-ott valamit kieszközölni a polgármestertől vagy bíró uramtól, de a *hitközségnek tekintélyével* sohasem mernek előállni, mert ilyen elismert tekintély *nincs* sem a faluban, sem a városban, sem — az országban.

Ne áltassa magát az iroda és ne áltassa különösen a felekezetet: az az *ötletszerű* rende-

s az operettet most is mindenkor zsufoolt ház előtt adják. A dallamok kellemesen csengők, rythmikusak és fülbemászók. Különösen gyönyörűek a *Lazuli keringő*, az első felvonás fináléja, a második felvonás quartettje és a *Laula keringő*. A dallamok zongorára téve gyors egymásutánban öt kiadást értek el. Az elért fényes sikerek a fiatal szerzőket annál jobban buzdították a tovább munkálkodásra, s mult év december 7-én az előbbi művekhez hasonló hatást aratott „*A titkos csók*“ operettük, melyhez a szöveget *Lukácsi Sándor*, a népszínház főrendezője írta. Daczára a cselekvény gyöngye szövevényének, a darab kiváló sikert ért el, a mi persze a zene érdeme. Mint egyik napilapunk írta „a zeneszöveg minden részecskéje melodiával van átítatva, s a mit a zeneszerzők megérintettek minden melodiává változott át.“ Harsogó indulók, lágy dallamok váltják fel egymást tarka-barka sorrendben. Minden egyes dallamban a szerzők eredetisége és zsenialitása nyilvánul. Az operett nyitánya egy rövid, pezsgő ütemű *«Spanyol cigánytánc»*, s ez a közönségnek annyira tetszett, hogy — a mi ritka dolog — megismételtette, bár a kar adta elő. Lolotte belépő dala: *«En vagyok a kis Lolotte, uralom a divatot»*, könnyű eleven és finom francziás apróság, melyet

Pálmay Ilkának meg kellett ujráznia. Nagy hatása az „*Egy csókot kért a szép lovag*“ bekezdésü, komolyabb, poétikusabb szerzemény. Legzajosabb hatást érte el az első felvonás kettőse: „*Lemondani, lemondani*“ és „*Egy békés szelíd otthon, derítő családi ég.*“ Igen sikerült az első felvonás *fináléja* is. A „*Legyező keringő*“, „*Czigánydal*“ „*Hogy felserdültem*“ s „*Harmincz évvel ezelőtt*“ egytől-egyig kedves, melodikus dallamok, melyekkel a zeneszerzők zugó tapsokat arattak, úgy, hogy ötször-hatször kellett a lámpák előtt megjelenniök. Egyik előkelő napilapunk, a „*Nemzet*“, így nyilatkozott ezen darabról: „Nem közönséges lapos zene ez, mint a couplet-k legtöbbször, hanem kedves, szép dalok s roppant tapsokat idéztek elő. Általában a zeneszámok egyike szebb a másiknál s szép együtt valamennyi, erőteljes, hatalmas két tehetség összeforrott s így hatványozott műve. Hangszerelésük annyi ügyességet produkált, hogy gyakran *Delibes* mesteri kezét látszott mutatni.“

Igy nyilatkozott e műről az összes kritika s a fővárosi közönség, mely a két fiatal művészt csakhamar megkedvelte.

Minden eddigi sikereiket a közös működésnek köszönték. A mult évben *Hegyinek* az a gondolata

letgyártás *szégyene* a magyar zsidóságnak. És ettől a szégyentől meg kell szabadulnunk. Ennek az ideje rég elérkezett.

De nézzük csak, hogyan rendezte az a mult évi miniszteri leirat a hitközségek viszonyait. Megint az iroda állítja ki a bizonyítványt, hogy még csak az *adóztatás* ügye sincs elintézve, mert »a hitközség is fiókhitközségek, de sőt a hitközség és tagjai között és a hitközségi adók és illetékek ügyében *sűrűen merültek föl viták.*«

No lám, a rendelet dacára még mindig *vitakozhatnak* a hitfelek arról, vajjon kell-e kultusadót fizetniök és mennyit.

Ez az *ős* vita. Mert adót és kivált *kiszabott* adót nem mindenki fizet szívesen, még a zsidók sem, akik pedig bámulatos áldozatkészéget tanusítanak a felekezeti terhek viselésében.

És most előáll az országos iroda az *ő tanácsaival.*

Az 1888. június 21-iki rendelet, teljes tiszteletben tartásával az *ugynevezett* autonomiának, a hitközségek szabályosan megválasztott testületeire ruházta az adókivetés jogát, amiben bizonyára megvan a méltányosságnak teljes garanciája, mert maga a *község választja* testületeit. De ime, az iroda kilép a sikra és védelmébe veszi a *legnagyobb adófizetőket*, sőt védelmébe veszi *az államot*, azt mondván: „nehogy a hitközségi tagok oly mértékben terhel-

támadt, hogy önállóan is bemutatja tehetségét, s egy napon Zipser és König zeneműkereskedésében megjelent első teljesen önálló műve: a „*Falun*“, mely tiz dalt tartalmaz. E dalok jó része közkedveltségnek örvend, s elterjedt a nép között is, mint a „*Hej iharfa, juharka*“, „*Nagy kerek tó közepén*“, „*Kondorosi csárda*“, „*Rózsaszőlő, bakator*“ stb. De mit tesz a véletlen? Ugyanazon napon egy másik dalfűzér jelenik meg e címmel: „*Alkonyatkor*“, s rajta olvasható a szerző neve: Bátor Szidor. E dalok nagy részét ma már ismerik és éneklük mindenfelé, mint a „*Lombos akác virága*“, „*Ha még egyszer ránczos csizmát*“, „*Taj be szomoruan szól a furulyám*“, „*Kökényszemű az én kedves galambom*“ „*Hallja kelmed szolgabíró*“ stb. A két zeneszerző most már bebizonyította, hogy nemcsak együttesen, hanem önállóan is becses és kitűnő dolgokat tudnak teremteni.

Mint halljuk, ezentúl felbontják a „*társzerzőséget*“ s önállóan fognak a zeneköltészet terén működni. Ugy Bátor valamint Hegyi is jelenleg nagyobb műveken dolgoznak s meg vagyunk róla győződve, hogy egyenként is oly fényes siker fogja darabjaikat kísérni, mint eddigi társműködésüket.

tessenek, hogy a *hatóság már az állami pénzügyi igazgatás érdekéből* — mely megköveteli, *hogy a polgárok adózási képessége a nem tisztán állami célokra szolgáló terhekkel ki ne merítettessék* — *kénytelen legyen módosító sa hitközségi adókatrestringáló intézkedésekkel beavatkozni.*«

Kétségünk támad, vajjon a finanszminiszter beszél-e így, az *adófelügyelők kórusa-e*, vagy pedig a magyar zsidóság országos irodája?

Hallatlan az, hogy a *felekezet nevében* mondják ki: ti községek, a ti céljaitok, a ti intézményeitek *mellékesek*, a fődolog az, hogy *megbecsüljétek és óvjátok az adófizető emberanyagot az állam részére!*

Szükség van-e erre? Ugyan kérdezték-e még zsidó polgártól az állami adó kivetésénél, hogy mennyi a hitközségi terhe? Engedtek-e el ezen a czimen valaha egy krajczár állami adót zsidó polgárnak?

Megfordítva áll a dolog Némely zsidó polgár hitközségénél szokta fölhasználni reklamálás alapjául, hogy *az állam túl terheli őt, nem bír megfelelni a cultusadónak is.*

De ezek is csak kivételek. Az országos iroda *egyszerűen nem ismeri a zsidó felekezetet*, melynek nevében beszél, ha úgy tünteti fel a dolgot, hogy *az államnak védenie kell magát a cultus tultengése ellen.* A mit a zsidók hitközségeikért és intézményeikért áldoznak, az, igaz *rendszerint tulmegy az erejükön*, de nem az állam rovására. A zsidók többnyire *önkéntesen* adóznak a felekezet céljainak, és ezt a fölbuzdulást, ezt a lelkesedést az iroda remélhetőleg sohasem fogja *restringálhatni.*

E máris tulságos hosszúra nyult fejtegetésekkel nem merítettük ki a körlevél minden részét. Talán még visszatérünk némely dologra. De egyet még most hangsúlyozunk. Azt, hogy az országos iroda vezetői jobban tennék, ha ellenkezőleg, az *államnak és a municipiumoknak* azon kötelességét hangsúlyoznák, mikép a *közjövendelméből* (melyekhez a zsidó polgárok aránytalanul nagy részzel járulnak) a többi felekezeteivel *egyenlő segély* illeti a zsidó hitközségeket is.

De persze, az iroda azon állásponton van, hogy a zsidó felekezet általában *nem egyenrangú* a többivel. Azért *mond le* nem csak a receptióról, de még a *szervezetről is.*

Szeged, 1889. ápr. 10.

Kulinyi Zsigmond.

Az antiszemitizmus Ausztriában.

Az 1873. év csodaszép május havában történt, hogy a bécsi világkiállítás és a nagy tőzsdekrach az egész művelt világ figyelmét a Dünapartján levő régi császárvárosra irányozták. Ama számos kitűnőség között, kik akkoron a bécsi világkiállításban való gyönyörködés végett Bécsbe zárandokoltak, ott volt az ismert nevű német író, *Auerbach* Berthold is, a Schwarzwaldi gyönyörű falusi történetek és számos, nevét országvilágszerte híressé tevő regény szerzője. De *Auerbach* Berthold egyuttal bölcsészetiileg kitűnően iskolázott gondolkodó is volt, kinek büszkeségét képezte, hogy *Spinoza* Baruch műveit latinból németre fordította. A spinozizmus és a Goethe-imádás valósággal vérévé vált a költőnek; gondolat világát *Acosta* tanítványa, költői képzeletét pedig a nagy weimari költő képe töltötte be. E sorok írójának jutott a szerencse, hogy *Auerbach*ot Bécsben kalauzolja és vele órák hosszágig társaloghasson. Akkoriban jelent meg a világhírű sebész, *Billroth* tanárnak a bécsi egyetem tanulmányi rendszeréről írt műve, melyben a szellemes szerző hangosan panaszkodott többek közt a rendkívüli nagy mérveket öltött diák-proletariatus miatt, melyet kivált a bécsi egyetem orvostani karán a Magyarországból és Galicziából odatóduló zsidók képviselnek. A könyv eme része akkoron, midőn a mai értelemben vett antiszemitizmusnak még hire-hamva sem volt, méltó és kinos feltűnést keltett: a hírneves bécsi orvos, bár alaptalanul, a zsidógyűlölet szításával vádolták, s e miatt, habár, — mint a valósághoz hiven ismét megjegyezzük — igazságtalanul, ismételve és hevesen megtámadták. *Auerbach*chal többek közt *Billroth* könyvéről is beszéltünk és a költő, ki ama meggyerő tulajdonsággal bírt, hogy egyes kérdésekről egész könnyedén tudott általánosságokra áttérni, beszélt, hogy a zsidógyűlölet történetét szándékszik megírni. Kifejtette előttem a mű eszméjét, történeti és bölcséleti szempontból egyaránt, és nagy vonásokban vázolta a zsidógyűlölet vörös fonálát, amint az a történelem minden korszakán keresztül húzódik. A könyv, fájdalom, nem lett megírva, és *Auerbach* azóta megtért őseihez, kiknek hitéhez élte végéig hű maradt. Időközben *Augusztá* német császárné felolvasójává is lett, és bizonyára vajmi gyakran jöhett kisértetbe, hogy vallásváltoztatás útján névének nagy hírét külső kitüntetésekkel is öregbitse. De ellenállt a kisértésnek és buzgó, jámbor zsidóként halt meg. Kár, hogy eszméjét nem valósította, mert az irodalom bizonyára egy

eszmékben gazdag, szép művel gyarapodott volna.

Ha *Auerbach* még láthatta volna az irigység socialismusának ama rut fattyuhajtását, mely általában antiszemitizmus néven ismeretes, akkor bizonyára hozzá fogott volna műve kiviteléhez. Mert ha igaz az, hogy a történelem az emberiség tanítója és a jövő tükre, akkor a német költő bizonyára nem mulasztotta volna el a tükröt honfitársai elé tartani, s az abban visszatükröződő képet felmutatni. Természetes azonban, hogy képről most már, midőn minden torzképpé fajult, többé nem lehet szó. A mai antiszemitizmus már korántsem pusztá zsidógyűlölet; politikai és socialis elemekkel kevert rendszerbe öntötték azt immár. Ma már minden elégedetlennek, minden tehetetlen kapaszkodónak hitvallásává lett, kik népszerű jelszavak segítségével szeretnének zöld ágra vergődni. Németországban céjére: *Stöcker*, Franciaországban jelszava: *Boulangier* és Ausztriában — si licet parva componere magnis — *Lueger*, *Türk* vagy *Liechtenstein* herczeg. De mig Németországban az antiszemiták vezére legalább a raffinéria tehetségével dicsekedhetik, és a franczia «brave général» magához tudta lánczolni a félrevezetett tömeget, addig Ausztria antiszemitái csak a butaság és a teljes tehetségihiány brutális eszközeivel dolgoznak.

Ki hát az a *Liechtenstein* herczeg, a ki Ausztria egész politikai szervezetét tövestől ki akarja forgatni? Egy fiatal, gazdag, dicsvágyó arisztokrata, kit a jezsuiták neveltek fel és ki egyike azok világi hiveinek. Politikai működésének rugóit ne keressük Ausztriában, hanem Rómában, a jezsuiták generálisánál, kinek vezényszavára lépked a büszke junker, mint valami altiszt, noha a generális ereiben a polgári söpredék vére foly. Sminthogy az osztrák parlamentben zászlócskája alá szegődött 20 emberrel és rokonságának néhány beillatosított alsószoknyájával mi eredményt sem képes elérni, a nemes herczeg zugirászokkal és korcsmai politikusokkal szövetezik, kik e szavakkal csalogatják bódéjukba a közönséget: «Itt zsidót égetnek» És vajjon ki az a *Dr. Lueger*, *Liechtenstein* herczegnek első szövetségese? *Laboulaye*, a híres francia tudós és államférfi, a második császárságra «*Prince Caniche*» című szatirát írt. «*Csahoncz* herczeg» az államszervezet elnöke volt és minisztertanácsot tartott. Az igazságügyminiszter — a szatira *Ollivierre*re célzott — valamely tárgyban beszédet mond, és hevesen kikel a tárgy ellen. Azonban legott egy másik beszédet mond, mellyel ugyane tárgynak a legmelegebben védel-

mére kel. Sardou később szintén megörökítette a politikai jellemtelenség eme típusát és Rabagasnak nevezte el. «Caniche herczeg» — majdnem azt irtam: Liechtenstein herczeg — igazságügyminisztere és Rabagas egy személyben egyesülnek Dr. Luegerben, de a szónoklás és a bizonyítás képessége nélkül, csupán a kétkulacsosság tekintetében. Ezzel a Dr. Luegerrel én a jelenleg Göttingában működő kiváló jogtudós: Ihering hallgatóságának sorai között együtt ültem. Akkor még nem volt megviva a Németország és Franciaország közötti nagy mérkőzés, de a háboru már a levegőben volt. Bécs város német diáksága valóságos porosz-lázban égett és Dr. Lueger törzsvendéglőnkben tüzes beszédek tartott a szabadság, egyenlőség és testvériség mellett. Rövid idő múlva a nyilvános pályára lépett, előbb demokrata, majd fekete-sárga, azután socialista, utóbb klerikális és végtére antiszemita lett. Politikai hitvallását úgy változtatta, mint valami kabátot. Vele egyvívásúak az osztrák antiszemitizmus többi vezérei is, csakhogy három csoportba kell őket osztani. A Luegerszin: fekete, sárga-fekete és vörös; a Schönerer-Türk-szin: fekete-fehér-vörös; és a Steinwender-szin csak fekete-fehér. Vagyis: vagy pusztán klerikálisok, vagy osztrák klerikálisok, vagy pusztán poroszok.

A vezérek szellemi képtelensége és állhatatlansága mindenesetre reményt nyújt arra nézve, hogy belső ürességük következtében mihamar maguktól összeroskadnak. De azért önámítás volna, figyelmen kívül hagyni azt, hogy ezeknek az embereknek mégis sikerült az elégedetlenségnek egész tömegét levenni lábáról és Ausztria sociális viszonyait megmérgezni. Sohasem jutottunk volna idáig, ha az osztrák kormány nem tanusított volna oly messzemenő türelmet az antiszemita irányzattal szemben, annak fejében, hogy a vele szemben álló német-szabadelvű párt gyöngítésére felhasználta. E tényekkel számolni kell, ha irtószó után néznek. Bármily paradoxnak tessék is a kijelentés, csak örülhetünk a lefolyt bécsi községtanácsi választások eredményének és a Türk képviselő által legutóbb okozott képviselőházi botránynak. Ama választások máris a német-szabadelvűek és a demokraták szorosabb tömörülésére vezettek, mely szövetség elég erős lesz az antiszemitizmus megsemmisítésére, és Türk ur szabadalmazott hazátlansága ellen tudvalevőleg az osztrák parlament minden pártja határozott óvással élt. Minden szélső irányzatot megtűrnek egy ideig, sőt felhasználják a politikai ellenfelekkel szemben, de mihelyt az a szélső irány saját természetéből folyólag az utolsó korláton is tulcsap,

minden komoly ember, kinek az állam jólléte szívében fekszik, kezét fog ellene. Így lesz ez Ausztriában is, mint az nálunk is tényleg így volt. Az antiszemitizmus nem lesz képes külön törvényhozást életbe léptethetni és nemsokára el kell dobnia álarczát, a midőn mint a mezitelen, fekete klerikalizmus fog előttünk állani. Ám ekkor tágitania kell a polgárság köréből és szereplése a zsidógyűlölet történetének egy, ránk nézve ugyan szomorú, de általában véve nevetéses epizódjává fog összezsugorodni, melyről Auerbach mint ügyetlen bábjátékról mosolyogva emlékezett volna meg. S. Zs.

Az orthodox közvetítő bizottság eljárását, melyet azon alapítványi helyek körül követ, melyeket az osztrák kormány annak idején (Bach korszakában) a magyar zsidók pénzéből a bécsi zsidó siket-néma intézeten teremtett, s melyek közül 10-nek még most is, 22 évvel az alkotmány helyreállítása után! a bécsiek veszik hasznát, holott a magyar fővárosban egy *a bécsit minden tekintetben tulszárnyaló* országos izraelita siket-néma intézet áll fenn — az utolsó időben ismételve szó tárgyává tettük. Valahányszor az intézet vezérlő bizottsága a kormányhoz az iránt folyamodik, hoznák le a 10 alapítványt ide, hol egyedül van jogos helyök; mert nem járja, miszerint abból a pénzből, melyet a magyar zsidók Haynaunak hadisarczként fizettek hazafias magatartásuk miatt, de a melyet később a király kegyelme zsidó *iskolaalappá* tett meg, a magyar zsidók kulturális céljainak előmozdítására — *Bécsben* tartsanak fenn alapítványi helyeket: — mindannyiszor az a válasz érkezik le, a vallás- és közoktatás-ügyi minisztertől hogy, maga a miniszter óhajtaná, hogy az alapítványok lehozassanak, de az orthodox közvetítő bizottság arra az álláspontra helyezkedik, hogy orthodox zsidó a Budapesten fennálló és a pesti zsidó hitközség által igazgatott intézetbe úgy sem küldheti a gyermekét, nem tartozván a pesti zsidó hitközség az orthodoxok kötelékébe. Orthodox magyar szülők siket-néma gyermekeiket ezért csak Bécsbe küldhetik, minél fogva szükséges, hogy az ottani izraelita siket-néma intézetben a 10 magyar alapítvány továbbra is megmaradjon. Miután pedig 10 alapítványt (eredetileg 20 volt)ugyis Budapestre hoztak már, a miniszternek az orthodoxok tiltakozását tekintetbe kell vennie, mert őket sem lehet kizárni az alapítványok jótéteményeiből.

Az utolsó időben a budapesti siket-néma intézet ismét kérte a 10 alapítványt, s a miniszter ismét vette Reich Ignáczt itt leirt tiltakozását.

A dolog nincsen még elintézve, azért sietünk itt néhány adattal szolgálni, melyek Reich Ignác ur igazságszeretét kissé különös világításba helyezik.

Orthodox ember hát nem küldheti gyermekét a budapesti siket-néma intézetbe?

Vajjon csakugyan nem küldi-e?

Jelenleg a következő tanulók, *mindannyian orthodox zsidók gyermekei*, vannak az intézetben, kik orthodox községek és orthodox rabbik által kiállított bizonyítványok, kérvények és ajánló levelek alapján nyertek felvételt:

Horovitz Henrik, a szilágy-somlyói *orthodox zsidó pap fia*, ki természetesen atyja beleegyezésével s többszörös kérelmére vétetett fel; továbbá Spitzer Lajos Galgóczi, Kohn Mózes Nyüvedről, Brüll Arthur Nagy-Kun-Madarasról, Blau Salamon Soókról, Fürst Paulina Pozsonyból, Weisz Nándor Tokajról és Fried Lajos Lapujtúró.

Az intézetből kikerültek közt a következő tanulók, *mindannyian orthodox zsidók gyermekei*, vannak:

Neuman Amália Pozsonyból. (a bizonyítványához csatolt szegénységi bizonyítványt, mely atyja Neuman Henrik részére, gyermekének a *budapesti izr. országos siket-néma intézetbe való felvétele céljára* állíttatott ki, Schreiber B. a *pozsonyi orthodox hitközség főrabbi*ja szerkesztette és írta alá); továbbá Schwarcz József Nagyváradról, Richter József Léváról, Moskovitz (Perl) Pepi Szalókról, Josefovits Ábrahám Hirsch Udvaról, Feuer Nina Kun-Szent-Mártonról és Guttmann Jeremiás Jónás Jakab Eperjesről.

Azok közt, kik az utolsó évben folyamodtak felvételért, de a kiket az intézetnek anyagi körülményeinél fogva sajnálattal vissza kellett utasítani, a következő orthodoxok gyermekei voltak:

Farbenblum Emánuel Munkácsról, Neusatz Elchon Izrael Dunaszerdahelyről, Frischer Izrael Sarkadról, Grünstein Eizik Bereg-Szent-Miklósról, Gerstl Julia Koboldról, Itzik Leib Cséparól és Klein Laura Acsalagról.

Ezen gyermekek folyamodványaihoz többek közt kérvények voltak mellékelve az ungvári, bátorkeszi, esztergomi, leleszi, királyhelmecei és eperjesi *orthodox községek elöljáróságai, illetve rabbijaitól*.

Mi mondani valója van ezekre Reich Ignác urnak, kitől nem is kérdezzük, milyen oknál fogva tartja orthodoxok gyermekei számára inkább alkalmasnak a bécsi zsidó hitközség felügyelete alatt álló intézetet, mint a budapestit, holott ő ép oly jól tudja, mint mindenki más, hogy a bécsi zsidó hitközség *távolról sem*

áll oly konzervatív zsidó alapon, mint a pesti zsidó nagyhitközség?

Reich Ignác ur eljárása nem csak igazságtalan, de a legnagyobb mértékben *hazafiatlan* is.

A domonyi zsidók és az ő rabbijuk.

Kezdjük mindjárt azzal, hogy a szégyenletes tárgyról *legszívesebben* meg nem emlékeznénk.

Igaz, hogy hallgatásunk a dolgot meg nem történtté nem teheti, de mikor annyira fáj ez a szégyen, ez a páratlan chilul hasém!

Nem is szólunk volna az egész dologról, ha több oldalról felszólalásokat nem veszünk, melyek a *14-tagu domonyi zsidó hitközség* és rabbija közt lefolyt pörre foglalkoznak, s melyekből azt tapasztaltuk, hogy a pörrel, melyet az olvasók a napilapok tudósításai nyomán ismeretek meg, sok tekintetben roszul vannak tájékozva, a honnan aztán ítéletük is téves irányt vesz,

A felszólalások ugyanis — köztük tekintélyes oldalról származó cikkek — csodálatos egyetértéssel elítélik a felmentett községet s a be sem vádolt — pesti rabbit, de igazoltnak találják a panaszló rabbi eljárását.

Bevalljuk, hogy a hangulat itt, a fővárosi zsidók közt is, a mennyiben mi ezt megismerhettük, szintén a községet beperelte ősz rabbi mellett nyilatkozik és dr. Kohn Sámuel szakvéleménye fölött, mely a *felmentő ítéletnek alapját* képezte, szintén pálczát törnek.

Gyalázat, — mondják, — pappal így elbánni!

Kétszeresen gyalázat, ha az a pap 80 éves aggasztán és községe szolgálatában félszázad óta áll.

És ebben a felszólalóknak *tökéletesen igazuk van*. A domonyi zsidó hitközségecske szégyenletes fogalomná vált. S ha bárhol e hazában találkozik hitközségi tag, ki rabbijával szemben minden tisztességről megfejtkezik, azt mondják rá majd: *mintha csak domonyi volna!*

A felszólalók azonban megkísérlik azt is, hogy az agg rabbit igazolják. S ebben *nincs igazuk*. A rabbi példája még sokkal *rosszabb* hitközségénél, s megérdemli, hogy papról, ki községe tönkrejutásán működik s ki magas papi hivatalát, s ezeleegyütt felekezetét is nyilvános gyalázatnak teszi ki, azt mondják majd: *ugy tesz, mint a domonyi zsidó pap*.

A *nagyobb* bűnös mindenesetre a rabbi. S ha a törvényszék felmentő ítélete a rabbi elítélését jelenti, akkor a törvényszék eljárását csak helyeselni tudjuk.

Hadd foglaljuk itt össze a pör előzményeit, a mint ezt megismerni az olvasóknak alkalmuk nem volt, hogy rátérhessünk aztán a pör legfontosabb s a kritikának leginkább kitett momentumára: Dr. Kohn Sámuel, pesti rabbi szakvéleményére.

A 14 tagból álló domonyi zsidó hitközség, mely csak a szomszédságában fekvő falvak zsidó lakosaitól nyert bevételek segítségével tarthatja fenn községi intézményeit,

jövedelme legfőbb forrását a kóserhusra kivetett adóban találja. A mészáros minden darab levágásáért 40 krt a községnek és 40-et a metszőnek fizetett, a miért aztán a kóserhust drágábban is méri, mint a nem kósert. A község az utolsó években felemelte a mészáros adóját 50 és 40 krra minden darab után, később 60 és 40 krra, mibe a mészáros bele is egyezett. A múlt év folyamán aztán a község 80 és 40 krra emelte fel ezt az adót, de a mészáros ebbe már nem egyezett belé. A község erre megvonta tőle a metszőt és a kóserhus mérése jogát másra ruházta. A mészáros erre ipjához, a rabbihoz fordult, ki — saját elbeszélése szerint — ezt mondta vejének: „Azért a pénzért, mit a község rád ró, te magad is tarthatsz metszőt.“ *És a rabbi szerzett is vejének a község metszője mellé egy másik metszőt.* A rabbinak ezt tenni tiltja első sorban a zsidó törvény, tiltja egy miniszteri rendelet és tiltja saját méltósága, egyéni becsülete. Vallásilag nem kifogásolt metsző mellé a község akarata ellenére egy másik metszőt állítani, nem szabad; a község jövedelme forrását bedugaszolni, szintén nem szabad, de ha szabad volna is, tiltakozik ellene a *becsületesség* és a *belátás*, hogy a pap az öt félszázad óta fizető községet ily zavarba hozza. Sőt mi több, a rabbi ezen eljárása által épenséggel *kérdéssé tette a község további fennállhatását.*

A község erre gyűlést tartott, melyben elhatározatott, hogy a rabbit, ki eljárásával a község tönkre jutását idézi elő, nem tekintik többé papjuknak, a mi pedig a fizetését illeti, felirnak az izraelita országos irodához, tartozna-e ezután is az ilyen eljárásu rabbinak fizetni. A rabbit a határozatról levélileg értesítették, és felkérték, hogy ezentul az öt illető templomi előjogokat ne gyakorolja. A rabbi a felszólítás ellen nem tiltakozott és a község abban a hiszemben volt, hogy a rabbi nem is tart többé számot állására.

Az utolsó Róshasonoh-ünnep előestéjén a rabbi a templomban összegyűlt hivek előtt — mint konservativebb községekben szokás — a „S'mah“ ima utolsó részét, mely „L'máán jirbu“ szavakkal kezdődik, hangosan kezdte recitálni, melyet azonban megszakított az előimádkozó, beléfogva a következő szakaszba, mely „Emesz“ szóval kezdődik.

Az előimádkozó az előjáró utasítása szerint cselekedett, szintugy a rákövetkező ünnepnapon is, midőn a szószerket a rabbi felszólítása daczára felállítani nem akarta. Midőn a Sófár fuvására került a sor, mely vallásos aktust a rabbi szokta vezetni, azáltal, hogy a fuvandó hangok sorrendjét, különféle összetételeit a fuvónak hangosan diktálja, az emelvényen a fuvó mellett egyik előjáró jelent meg és a hangok diktálásába fogott. A rabbi hirtelen mellette termett és az előjárót a sófárlúvó mellől elrántani igyekezett, minek ez makacsul ellentállt, mire a templomban roppant zavar támadt, s minthogy a fuvó, az egyetlen a községben, ki ezt érti, kijelentette, hogy ő a rabbi diktálásának engedelmessé nem fog, az előjáró megmaradt a helyén és a rabbi ülésére visszatért.

Mint Roshasonoh-kor a „T'kiósz“ (fuvandó hangok) diktálása, ugy Jomkipurkor a „Neila“ (záríma) előadása a rabbinak szokás szentelte joga; a haragos domonyiak azonban ezt is megvonták rabbijuktól. Mikor ugyanis a Neilá-ra került a sor és a rabbi az imakathedra felé közeledett, az előjáró intézkedésére más fogott belé az imába.

Jomkipur után aztán a rabbi, községe 14 tagja közül 9 ellen emelt vádat a *bűnfenyítő* törvényszéknél. Az államügyész: „*vallássértés*“ czimén indította meg az eljárást.

* * *

A végtárgyalást megelőző napon Kohut József Áron, domonyi rabbi felkereste dr. Kohn Sámuel, pesti rabbit, kit a törvényszék szakértőként idézett sorompói elé, hogy informálja. Ki akarom mutatni — szolt — a „Machczisz Hasekel“-ből, (a múlt században a „Sulchan Aruch“ egyik részéhez irt kommentár) mik a rabbi jogai községében. — Én egészen mást fognék mutatni Önnek — szakítá félbe látogatóját dr. Kohn — még pedig sokkal fontosbb könyvben, mint a minő a Machczisz Hasekel. Azt t. i., mi a neve az olyan rabbinak, ki községe 2 harmadát a bűnfenyítő törvényszék elé viszi. Az ilyen rabbinak a neve: moszur (denunciáns). Megmutatom önnek azt is, mi a neve annak az eljárásnak, midőn egy rabbi a felekezetére szégyent hozó nyilvános botrány és nevetségesség tárgyává teszi a vallásos aktusokat; ennek az eljárásnak a neve: chilul hasém. És megmutatom önnek, mi a *kötelessége* a rabbinak, mi a teendője, ha közte és községe között meghasonlás támad. Rabbikból, vagy más hozzáértő zsidó férfiakból álló rögtönzött törvényszék elé kellett volna vinnie a dolgot. De ezt ön meg sem kísérlette. Egyenesen a fenyítőtörvényszék elé vitte saját és községe szennyését, s ezt oly időben, hol a zsidó hibáit és botlásait oly szívesen helyezik nagyító üveg alá.

Dr. Kohn intése, ékesszólása nem bírhatta rá a rabbit, hogy a vádtól visszalépjen. Nem bírhatta rá Deutsch Sámuel sem, kit mint a pesti zsidó hitközség alelnökét szintén szakértőként idéztek a törvényszék elé s kit a rabbi szintén felkeresett, hogy »informálja.«

Mit hozhat önnek a tárgyalás? kérdezé többek közt Deutsch. Azt csak nem óhajthatja, hogy községe nagyobb fele, hogy 9 családapa miatta a börtönbe kerüljön? És ha ez megtörténik, hiheti-e, hogy az ilyen ítélet után megmaradhat községében rabbinak továbbra is? Ez a boszuvágy nem méltó önhöz, mint emberhez, nem mint vallásos zsidóhoz és nem mint rabbihoz. Vonja vissza vádját a tárgyalás megkezdése előtt. Hivait lefegyverzi ez a nagy-lelkűség és ha ügyüket aztán 3 rabbi elé viszik, mindent el fogunk követni, hogy önön igazságtalanság ne történjék.

Azonban az okos beszéd mitsem használt. A rabbi boszu után lihegett; — avagy ama babérokra szomjuhozott tán, melyeket fülsértő, nevetséges taglejtésektől kísért német jargonbeszéddel egy magyar községnek a papja a magyar főváros egy törvényszéke előtt arathat?

S most rátérünk dr. Kohn Sámuel nyilatkozataira.

* * *

Említettük, hogy a hitközségi tagok *vallássértés* bűnével voltak vádolva. És a kérdés is, melyet a törvényes elnök dr. Kohnhoz intézett, oda irányult, hogy a *vallási actus*, melyet a rabbinak végeznie kell, szenved-e az által, ha laikus végzi? Alig van kerek e földön rabbi, ki erre a kérdésre igennel felelne. Nincsen a zsidónak oly vallási actusa, melyet *csak rabbi* végezhet. A zsidó gyermek felvétetik a hit szövetségébe rabbi jelenléte nélkül; hogy az esketést rabbi végezze, a miniszteri rendelet hagyja meg, és nem a vallás parancsa; s ha utolsó utja int a zsidónak, senki sem gondol rá, hogy rabbit hívjon ágyához. A zsidóság egyik legnagyobb java hogy papja semminemű *személyes* szentséggel nem bír. A vallásos zsidó mindamelllett imádásszerű tisztelettel viseltetik rabbija iránt, ha rászolgált, ha jelleme, szívjósága, jámborsága és tudománya által magasan kiválik a többi közül. — Megbotránkozhatnánk dr. Kohn szavain, ha *ennek ellenkezőjét* mondta volna.

Hogy a rabbit tényleg megilletik mindazok a jogok, miket a domonyiak rabbijuktól megtagadtak, hogy vétkeztek s hogy ősz rabbijukat mélyen megsértették, midőn ezt tették, ezt dr. Kohn is kiemelte, de a kérdés az volt, hogy *maga a vallási actus szenvedett-e* azáltal, hogy nem a rabbi végezte, és erre igennel dr. Kohn nem felelhetett, ha hamisan vallani nem akart.

Még egy momentum volt dr. Kohn szakvéleményében, melyet a lapok tudósításának hiányossága következtében sokan félremagyaráztak; (magára a tárgyalás menetére és a szakemberek egyéb nyilatkozataira, miket az olvasók a napilapokból ismernek, ki nem terjeszkedünk). Azt hozzák fel ugyanis, hogy dr. Kohn a védő kérdésére oda nyilatkozott volna, hogy *ő mindenben engedelmeskednék* az előjárásnak, „mely nyilatkozattal“ — így hangzik az egyik felszólaló levele — „nemcsak, hogy meggyalázta a saját maga állását s nemcsak, hogy arculütötte vele összes kartársait, de merényletet követett el maga a zsidó vallás ellen is, mert hisz holnap eszébe juthat egy előjárónak, hogy pl. az istenisztelet meg fogja járni a tóra felolvasása nélkül is és több efféle.“

A dolog azonban határozottan tévedésen alapszik.

Dr. Kohn szóról-szóra így nyilatkozott:

„A mi engemet illet, én, hogy a *ezivódást* kikerüljem, *engedelmeskedném az előjáró intézkedésének, a mennyiben az vallásos jellegű dolgot nem érint, ha mindjárt rosszul esnék is személyemnek.*“

Erre vonatkozott aztán Deutsch Sámuel kijelentése, hogy a rabbi köteles az előjáróság meghagyásait, a mennyiben azok adminisztratív és nem vallásos jellegűek, tisztelni.

Alaptalan vádak.

A pesti zsidó nagyhitközség iskola-osztályának előjárósága szükségesnek látta, szigorú vizsgálatot indítani arra nézve, hogy a vádak, melyeket az országos rabbiképző-intézet két tanára által szerkesztett „Magyar Zsidó Szemle“ című havi folyóirat április havi számának egy cikke a hitközség két hitoktatója ellen telhozott, — megfelelnek-e a valóságnak.

Az illető cikk ugyanis azzal vádol egy hittanítót, hogy „*egy és ugyanazon órában két helyen tanított, persze csak — in effigie.*“

Az említett cikk szerint „ugyanezen hittanító urral történt meg, hogy mikor a boldogult 14. §. ellen dühös harcz folyt az utczákon, ezen szavakkal állított be az osztályba: „Fiaim, ma nem lehet előadást tartani, mert — tüntetnek az utcán. Menjetek szépen haza.““

Végül a cikk azzal vádol egy hittanárt, hogy tanítványai közül „vigyázót nevezett ki, hogy az az ő osztályából a szombat délutáni isteni tiszteleten hiányzókat *jegyjeze fel.*“

A cikk megírója, a szeminárium egy növendéke, kérdőre vonatván a szerkesztő-tanárok által az egyik vádolt hittanárt — a cikkben név nem volt említve — megnevezte, a másikra nézve 24 órai gondolkodási időt kért, melynek lefolyása után egy hittanítót nevezett meg, mire a vizsgálat annak rendje és módja szerint megindult.

A két iskola, hol a hitoktató állítólag egy és ugyanazon órában tanított, az evangélikus és a Klauzál-utcai gymnásium. Cikkirő felvilágosítása szerint a bevádolt hittanárnak mind a két iskolában 6-tól 7-ig délután kellene tanítania, minthogy azonban két helyen egyszerre nem taníthat: majd az egyik, majd a másik iskolában nem tartja meg az órát. Az evangélikus gymnásium igazgatója azonban kijelentette, hogy a hittanár *minden óráját betartja*, míg a Klauzál-utcai gymnásium igazgatója azt, a cikkirőra talán kissé meglepő kijelentést tette, hogy a vezetése alatt álló iskolában *6-tól 7-ig még soha sem tartottak tanórát.* A tanulókat a tüntetések alkalmával *nem a hittanár, hanem maga az igazgató küldötte haza.*

A mi a szombati jegyzetet illeti, a vizsgálat kiderítette, hogy az erre vonatkozó vád *ép oly alaptalan*, mint a fentebb említettek.

A hittanári kar az ilyen, legalább is könnyelmű vádaskodáson jogosan megbotránkozik. Minthogy azonban a vizsgálat a rágalmazottak teljes ártatlanságát tüntette ki, jó lesz, ha a dolgot tovább nem feszegetik és meglegszenek azzal a morális büntetéssel, mely a fiatal óriást, kit — erről megvagyunk győződve — roszakaratulag félrevezettek, a vizsgálat eredménye képében sujtja.

Nekünk a dologra nézve mindössze a következő szerény megjegyzésünk volna:

*

A „Magyar Zsidó-Szemle“ egyik szerkesztője a pesti zsidó hitközségnek egyszersmind hittanára. Ha a hitoktatás körül visszaélésekről nyer tudomást, alkalma van azt az illetékes férfakkal tudatni, kik bizonyára azonnal intézkednének, s ha jogos a felszólalása, a bajon segítenének is. Annál kevésbé érthető, miképen történhetett, hogy lapjában kartársai ellen oly vádakat engedett emelni, melyek csakhamar rágalmaknak bizonyultak?

—r —l.

Szellemszikrák

a talmud, midrás- és a későbbi rabbinikus irodalomból.

(110. folytatás.)

Inkább akarok embert, ki hibáit takargatja, mint olyat, ki erényeit mutogatja.

*

Szatócs vagy, és az embereket a szerint becsüöld, a mennyit vásárolnak nálad.

*

Szálka volt a szemedben, nagy fájdalmakat okozott, elvesztetted látásodat s kimondhatatlan szerencsétlenségnek éreztél magadat.

A szálkát kihúzták, fájdalmad megszűnt, látásodat visszanyerted s fölötte boldog voltál.

Jutott-e azonban eszedbe valaha, hogy örvendj egészséges szemednek?

Innen a közmondás: Szálka a szemedbe és boldog léssz.

*

Mert saját testedtől mitsem tudsz megtagadni, azt hiszed, könyörületes vagy; mert szived megesik saját magadon, azt hiszed jó szived van.

*

Társad is, mert elszántan működött saját menekülésén, midőn egész környezetét érte a baj, bátornak véli magát.

*

Kiállhatatlan a bolondozó böles, hát még a bölcselkedő bolond! —

*

Tengerben fürdöl és az esőcseppek még is ser-
tenek?

*

Háboruságba elegyedté, melyhez neked nincs közöd; ütést kapsz, mely téged nem illet.

*

Magad is szeretnéd, mondd, hogy házádban jobbak legyenek az erkölcsök, csak hogy nem te vagy otthonodban az ur.

Ezen kijelentésed után — szólt a bíró szigoruan — megváltoztatom a hozott ítéletet. Házád rossz erkölcsiért negyven botra ítéltél, de mert nem te vagy otthonodban az ur — nyolczvanra ítélek.

*

AZ már tökéletesen mindegy: akár nem érte el nyilad a célt, akár túl ment rajta.

*

Boldog ország, melynek ember a királya. Uralkodása alatt a sziklák is buzát teremnek, és a kövekből szinméz folyik.

*

Kezed szivedre teszed, Nabal?

Magad mutatsz hát a helyre, hol gonoszságod lakozik, és mégis bizalmat vársz tőlem!

*

A balga is akárhányszor gondolkodóba esik; csak hogy rendesen akkor teszi, mikor a botorságot már elkövette.

*

Egy maroknyi elővigyázat többet ér egészségnek egy veder gyógyszernél.

*

Láttam már embert, ki meg volt elégedve sorával, de nem láttam még olyat, ki nem lett volna megalégedve — eszével.

Talmudista.

TÁRCZA.

A HÁZALÓ ÉS FIA.

EREDETI BESZÉLY.

Az «Egyenlőség» számára írta: *Viola Miksa.*

(Folytatás).

(9)

Végre megállt egy zsupos vályogkunyhó előtt, melynek apró ablakai kicsiny lőrésökként meredtek ki a sűrű ködbe. Nem mert mindjárt benyitni. Hat éve mult, hogy atyját utólszor látta, hat év óta csak egy-egy havonként érkező levélből tudta, mit csinál. Ősz atyja és négy hó óta ezek a levelek is elmaradtak. Vajjon mi lehetett ennek oka? Nem mert valami szerencsétlenségre gondolni. Az Isten nem lehetett oly könyörtelen, hogy azt, kinek élete amugy is csupa szenvedések láncolata volt, még rendkívüli bajokkal is meglátogassa.

Végre benyitott. Átment a kicsiny konyhán és belépett a párás, sötét és hideg szobáskába, a ház egyetlen lakható helyiségébe. Kellemes érzés kelt lelkében, midőn újra látta azt a helyet, a hol kora gyermekéveit tölté. Minden úgy volt ott, a mint hat évvel azelőtt elhagyta. Minden a régi helyen volt, mi sem változott, csak az, hogy a szögletben levő ágy meg volt vetve és benne egy emberi alak feküdt. Hogy halott vagy élő ember teste volt-e, azt az első pillanatban lehetetlen volt megítélni. Közélebb kelle lépni, és vizsgálni, vajjon ez a csontvázza aszott test, a ránczos, lesóványodott arczczal, a mélyen

beesett, két sötét üreghez hasonló szemmel, a mellig érő hófehér szakállal vesz-e még lélegzetet, vagy pedig már elhagyta a lélek ezt az elnyomorodott, törődött porhüvelyt.

Az aggastyán még lélegzett, csak mély, halálos álomba volt merülve. Károly legott észrevette ezt, legott, midőn halotthalványra vált arczzal felismeré a nyomor eme megtestesült képében édes atyját, s az ágy szélébe kellett fogóznia, hogy a fájdalomtól össze ne roskadjon. Hát ezért nem kapott választ hónapok óta leveleire? Atyjának élte világa a kialváshoz van közel, holott ő azt hitte, hogy még faluról falura vándorol nehéz zsákjával roskatag vállain.

Szive ugy elszorult, hogy csaknem leroskadt az ágy mellé. De nem, a szivet eltöltő végtelen fájdalom át meg át járta minden porcikáját, s jeges borzalom futott át tagjain. Így meredt fénytelen, elborult tekintete egy ideig atyjának barázdált arczára. Az agg meg sem mozdult. Keble szabálytalan időközökben zihált, s úgy látszott, mintha hosszú, hosszú ébrenlét után végre erőt vett volna rajta az álom hatalma.

Károly egy széket huzott az ágy mellé, s mozdulatlanul, mereven ült ott. Néha-néha mintha a fájdalom egy könnyet akart volna kisajtolni szeméből, de csalódott, nem tudott sirni. Gyötrő fájdalma elfojtá könnyeit.

Talán egy óra hosszáig ült így a nélkül, hogy a beteg fölébredt volna. A köd áthatlanabb lett, s lassanként alkonyodni kezdett. Ekkor csöndesen kinyílt az ajtó, s egy leányka lépett be, kezében egy leveses bögrével. Csodálkozva nézett az ágy mellett ülő halovány arczu fiatal emberre, aztán egy csésze után nyult, mely az ablakpárkányon volt, beleöntötte a hozott levest, s egy az ágy mellett levő asztalkára tette, és úgy a mint jött, csöndesen, nesztelenül távozott. Az ajtót azután még néhányszor kinyitották és különféle emberek, nők és gyermekek vegyest, léptek be, egy kevéske levest, vagy néhány sült almát hozva magukkal, s a mint az adományt letették a kis asztalkára, szótlanul távoztak.

Bizonyára a legleverőbb, legelszomorítóbb érzés, mely egy fiut eltölthet, ha látja, hogy atyja más emberek könnyületességéből tengeti életét. Atyja betegsége nem hatott Károlyra oly megrendítőleg, mint az a tapasztalat, hogy már éhen halt volna, ha a falu lakói nem segítették volna. Ez a tapasztalat roppant nyomasztólag hatott reá. A legborzasztóbb átokként sulyosodik az emberre annak látása, hogy azok, kiknek ő életét köszöni, alamizsnából élnek.

Lelkében mintha féktelen harag kelt volna a világ ura ellen, hogy a sors kegyetlen csapásait teljes sulyokban kelle éreznie. Ökölbe szorítá kezét, föluggrott székéről, s felnyitotta ajkát, mintha egyetlen jajszóval akarta volna az egekbe kiáltani határtalan

fájdalmát, midőn egyszerre egy kéz ragadta meg karját, s hevesen visszarántá őt.

— Károly, ne bántsát atyádat — suttogá egy tompa, rekedt hang mellette. — Ő beteg, nagyon beteg. Most ne bántsát őt, szép kabátot vesz majd neked, ha megint egészséges lesz.

Károly azt hitte, hogy atyja ébredt fel és félrebeszél. De egy tekintet meggyőzte őt, hogy az aggastyán még alszik, hanem a falu bolondja áll mellette, a ki minden idejét azzal töltötte, hogy a falu lakói apraja-nagyjának ingyen szolgáljon. Ezuttal valami jószívű asszonytól jött egy kis levestel, s midőn Károlyt, kit hosszú távolléte daczára legott felismert, az ágy mellett kikelt arczzal, fölemelt karral látta, azt hitte, hogy karja ütésre emelkedett s ezért huzta őt vissza.

Károly megrettenve nézett a bolondnak széles, rángatózó arczába, melynek vonásaiban világosan visszatükröződött a félelem, hogy az öreg Wallfeldnek valami baja esik. Eleinte nem tudta magának megmagyarázni az elzüllött, vad külsejű ember hirtelen megjelenését, de csakhamar megismerte a bolondnak bárgyu, kifejezéstelen arczát.

— Szepi, te is atyámnak hoztál valamit, hogy éhen ne haljon? — kérdé aztán az eszelőst, a ki kerekre nyitott savószínű szemével bámulva nézett reá.

— Levest hoztam, — felelé a kérdezett — levest az öreg Teréz anyótól, a ki a felvégen lakik. Teréz nagyon jó, jámbor asszony, mindennap küld apádnak valamit. Mert szüksége van ám rá, beteg, meg azután nincs pénze, sem felesége.

— Nincs pénze, sem felesége, — ismétlé halk, szomorú hangon Károly. — És így már rég elpusztult volna, ha a többiek meg nem könyörülnek rajta. Régóta beteg már, régóta fekszik ágyban? — kérdé aztán az eszelőst.

— Már régen, régen, régen; akkor még meleg volt, pünkösöd előtt — felelte Szepi és büszkeségtől ragyogott az arcza, hogy egy kérdésre való feleletadásra méltatták. — Már késő este volt, már mindenki ott volt a templomban, csak az öreg Wallfeld nem volt még itt. Azt mondták, hogy a feje fáj, azért nem jön. Nehányan el is mentek megnézni, mi baja, de minden be volt zárva, Wallfeld nem volt otthon. Ekkor vártak sokáig, nagyon sokáig, éjfélig és mert még mindig nem jött, sokan keresésére indultak. Mindenütt járkáltak, lámpákkal keresték, még a szomszéd falukba is elmentek és a fiatal Grünfeld meg egy másik ember meghozták egy hosszú kocsin. Nagyon nehéz csomagja volt, elkésett, hát elkezdett sietni, hogy az ünnep előtt hazaérjen. Nagyon melege lett, alig tudott menni. Karój falujánál letette a zsákot, nagyot ivott egy kutból, és azon módon összegyogyott és ott maradt. Így találta meg Grünfeld.

Tüdőgyuladást kapott, aztán még más baja is lett. — Így van ám, a mint mondom, én nagyon jól tudom...

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **márczius végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztatásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 8 frt — kr.
fél évre 4 frt — kr.
negyed évre 2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak

egész évre 7 frt — kr.
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889. április hó 14.) 5649 niszán hó (30 napos) 13., hétfő (erev pészach; elsőszülöttek böjtje) (este: széder) 14., kedd (pészach 1. napja, muszafnál harmatért [tal] imádkoznak, este: II. széder) 15., szerda (pészach 2. napja) 16., csütörtök (chól-hamóed 1., pészach 3. napja) 17., péntek (chól-hamóed 2., pészach 4. napja) 18., szombat (sabosz chól-hamóed; a templomban Sir-Hasirint olvassák, chólhamóed 3., pészach 5. napja.) 18-ka

Vasárnap (1889. április 21.) niszán hó 20. (chólhamóed utolsó, pészach 6.) napja, hétfő (s'vii sel pészach; ünnepe) 21., kedd (achron sel pészach, ünnepe, utolsó nap, maskir n'sómósz) 22., szerda (iszru chag) 23., csütörtök 24., péntek 25., szombat 26. napja. Hetiszidra: **K'dósim**.

A közbeeső pészach-ünnepe folytán lapunk legközelebbi száma csak a küszöbön lévő ünnep után fog megjelenni.

Hazai hírek.

— A dohányutcza nagy templomban, tekintettel arra, hogy a küszöbön lévő pészach ünnepe a nagy isteni tisztelet befejezése után *ifjusági isteni tisztelet* fog tartatni, a délelőtti nagyistenitisztelet a nevezett ünnepe nem 9, hanem $\frac{1}{4}$ 9-kor fogja kezdetét venni.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

— **A bpesti katonai főhadparancsnokság** a zsidó vallású katonákat a pészach ünnep első és utolsó két napjára a szolgálat alól felmentette. — Ugyanezt tette a honvédség országos parancsnoksága is. — A pesti zsidó nagyhitközség az összes, ezért folyamodó hadfiakat maczoszszal és étellel látja el.

— **A fővárosi közoktatásügyi bizottság** f. hó 12-én *Ballagi Mór* elnökléte alatt tartott gyűlésén a pesti zsidó nagyhitközségnek általunk ismételve felemlített, a városhoz intézett ama kérvénye, melyben *két új iskola* felállítására ingyenes telkeket kér, — szintén szóba hozatott. A bizottság a hitközségnek új iskolák felállítására célzó törekvését *örömmel* üdvözölte. *Zichy Antal*, dr. *Verédy Pál* (tanfelügyelő) és *Tenczer Pál* álló bizottság küldetett ki aztán, kik a kért két telket (az igazságügyi miniszterium új palotája szomszédságában) szemügyre vegyék és véleményüket jelentésben előterjeszzék. Csak azutána határozhat a kérdés felől a bizottság. *Schweiger Márton*, a bizottság tagja, mint a pesti zsidó nagyhitközség iskolaügyi osztályának elnöke, egyik bizottsági tag ama kérdésére, járhatnak-e majd a zsidó iskolába keresztény gyermekek is? oda nyilatkozott, hogy ez magától értetődő dolog. A zsidókat *örömmel* tölténé el, (folytatá *Schweiger*) ha mennél előbb elérkeznek az idő, melyben a keresztény vallástelekezetek ép oly természetesnek találják, hogy gyermekeik a zsidók iskoláit felkereshetik, mint a hogy a zsidók gyermekeiket minden skrupulus nélkül küldik a keresztény telekezetek iskoláiba.

— **Névmagyarosítási adatok.** A központi névmagyarosító társaság elnöke *Telkes Simon* által összeállított statisztikához képest az 1888 évben 701 folyamodó változtatta meg belügyminiszteri engedéllyel családi nevét. Ami a névváltoztatók vallását illeti, még mindig a zsidóknál a leggyakoribb a névmagyarosítás. A 701 névváltoztató között ugyanis volt róm. katolikus 205, gör. katolikus 28, gör. keleti 1, ágostai hitv. 32, helv. hitv. 41 és zsidó 393. Hogy mennyire igaztalanul illetik azzal a váddal hitsorsosainkat, miszerint ősrégi magyar családnéveket vesznek fel, kitűnik abból, hogy míg *Libusko András* földművelőből *Jókai*, *Reitenbach István* helv. hitvallásból pedig *Rákóczy* lett, addig hitsorsosaink közül egynek sem jutott eszébe ezen, vagy hasonló nagy nevekre áhitozni.

— **Gyorsaság nem hoszorkányság,** — irhatná czégérül *Reich Ignác* ur az „orth. izr. közvetítő iroda“ től, — mint az a *Kis-Várdáról*, előkelő kézből vett következő sorokból kitűnik: „*Kis-Várdán a múlt év április havában* megtartott hitközségi választások ellen óvás emeltetvén, az óvás az orthodox közvetítő irodához nyújtatott be. E közben megjelent a vallásügyi miniszteriumnak azon rendelete, mely szerint a hitközség és tagjai közt felmerült vitás ügyek elbírálására a közigazgatási hatóság mondatott ki illetékesnek. Ennek alapján az óvást emelők a miniszteriumhoz folyamodtak, a végett, hogy az iratokat *Reich* uram kezéből vegyék ki és küldjék az illetékes szolgabíróhoz. Ez a kérvény *még múlt évi június hó 18-án* tétellett át az irodához, és *Reich* ur mai napig

bölcsen hallgat, úgy, hogy óvásunk, illetőleg a miniszteriumhoz intézett kérvényünk immár tárgytalanná vált, mert 20 nap mulva községünkben az újabb rendes választások amugy is meg fognak tartatni. Hogy a gőz és a villamosság századában milyen áldás az orth. izr. közve-títő iroda, arról hasonló esetekből kiki vajmi könnyen fogalmat alkothat magának.

— **Zsinagóga felavatás.** Holitson (Göding mellett) f. hó 10-én az ujonnan épült szép zsinagógát avatták fel a felekezeti különbség nélkül megjelent lakosság nagy részvéte mellett. Egybegyűlt az ünnepélyes actusra a szomszéd községek zsidó lakossága és teljes számmal jelenek meg a hatóságok és a kir. jószágigazgatóság is. A zsidó hitközség előljárói és összes tagjai, élükön a rabbi, tóráhat vive, a régi imaházból az új zsinagóga elé vonultak, melynek ajtáját *Petrovits* főszolgabíró ezüst kulccsal nyitotta ki. A rabbi ekkor meggyújtotta az örök lámpát és gyönyörű alkalmi beszédet tartott. *Singer*, prágai főkantor pompás templomi énekével gyönyörködtette aztán a szép közönséget.

— **Az áldozatkészségnek ritka szép példájáról** ad hirt galánthai levelezőnk. Az ottani izr. hitközséget a megyei tanfelügyelőség a rozzant iskola-épület helyett új iskola építésére utasította. A szűk anyagi viszonyok közt levő hitközség e felhívásnak saját erejéből megfelelni nem tudván, *Feldmann* M. rabbi s iskolaszéki elnök és *Kalisch* Miksa hitközségi elnök által az ottani közbirtokossághoz kérvényt nyújtott be az iránt, hogy e célból anyagi támogatást nyerjen. A tulnyomó részben keresztényekből álló közbirtokosság készséggel felelt meg a hozzáintézet kérelemnek, s legutóbbi gyűlésén a kérelmező izr. hitközség részére iskolaépítési célra 1600 forintot szavazott meg. Minden hangzatos dicséretnél szebben dicséri önmagát e nemes tett.

— **Rabbi választás.** A bonyhádi orthodox zsidó hitközség, melynek rabbija félév előtt elhalálozott, *Grünwald* Jehudat, szobotishti (Nyitra m.) rabbit választotta papjának.

— **A budapesti izr. kézmű- és földmívelési egylet** ma egy hete tartotta évi rendes közgyűlését. Az egylet érdemes elnöke dr. *Schoenberg* Ármin megnyitó-beszédében kiemelte, hogy a lefolyt évben az egylet több irányban fokozott tevékenységet fejtett ki; nevezetesen jóval nagyobb számú növendék nyert fölvételt és megfelelő műhelyekben elhelyezést, az ösztöndíjak szaporítottak, s a hittani iskola egy osztállyal kibővített. Mindazáltal a főváros népességének, s kivált ezen népesség segélyre szoruló elemeinek folytonos szaporodtával az egyletnek folyamodók száma oly mérvet öltött, hogy az a kérelmeknek az anyagi eszközök korlátolt volta miatt csak részben felelhetett meg és igen nagyszámú szegény gyermeket elutasítani kényszerült. A választmány részéről előterjesztett évi jelentéshez képest az egylet fenállása óta több mint ezer önálló iparos boldogulásának vetette meg alapját. Az egylet múlt évi működésének és ügykezelésének adatai szerint az egylet összes növendékeinek száma

1887 végén 151, 1888 folyamán 257, s ugyanezen év végén 198 volt, kik közül kézműves-növendék volt összesen 237, ipartanodai ösztöndíjas 17 és földmives-növendék 3. Az évi jelentés sajnálattal konstatálja azon közönyt, mely az egylet iránt a vidéki hitközségek részéről nyilvánul, daczára annak, hogy az intézmény az ország minden vidékéről jelentékeny mérvben vétetik igénybe. A gazdasági és pénzügyi kezelésre vonatkozó részletek közül kiemeljük, hogy a lefolyt évben az egylet növendékei között körülbelül 1600 drb különböző ruházati cikk osztatott ki. A rendes kiadások összege 7491 frt 56 krt tesz, mely összegből, mint legjelentékenyebb tétel: a növendékek ruházata 3289 frt 67 krt vett igénybe. Az egylet legkiválóbb és legbuzgóbb pártfogói és jóltevői: *Markbreit* Adolf, özv. *Neuwelt* Árminné, özv. *Strasser* Alajosné, *Fischl* Károly, *Weisz* Berthold, *Beer* Salamon, *Kohner* Károly, *Machtup* Ede, *Adler* Gyula, *Fleischl* Sámuel, *Weisz* Em. J. és *Neuschloss* Emil, kik mindannyian tetemes összeggel gyarapították az egylet vagyonát, mely ez idő szerint 44,437 frt 01 krra rug. Az egyletnek több mint 600 tagja van, s a tiszteletbeli tagok között közéletünk számos jelesének nevével találkozunk. Miután a közgyűlés a jelentést jóváhagyólag tudomásul vette, s az elnöknek, továbbá *Kemény* Dávid titkárnak és a választmánynak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott, megejtetett a részleges tisztújítás, melynek eredménye a következő: Elnök lett: dr. *Schoenberg* Ármin. Választmányi tagok: *Adler* Gyula, *Adler* Lajos, *Beer* Salamon, *Bloch* Mór, *Bettelheim* Miksa, *Ehrlich* Mózes, *Feiwel* Lipót, dr. *Feuer* Dávid, *Herzl* Tivadar, *Leitersdorfer* Lipót, *Lemberger* Mór, *Markbreit* Adolf, *Weisz* Em. J. *Weiszkopf* Jakab és *Révész* Adolf.

— **A fővárosi szegény gyermekert-egylet**, mely jótékony-intézményeink sorában előkelő helyet foglal el, folyó hó 24-én ünneplő fennállásának tizedik évfordulóját, mely alkalomból ünnepi beszéd tartására *Jókai* Mór kéretett fel. Az egylet részére legutóbb a következő jótékony adományok folytak be: *Bródy* Zsigmondné és *Kohn* Ignáczné 100—100 frt, *Fischl* Emma 50 frt. Új alapító tagokul beléptek: ifj. báró *Wodianer* Albert, főtisztelendő *Schiffer* Ferencz, *Pietsch* örökösei, *Andretti* Anselm, *Weinberger* Izidor, *Greiner* Josefa és *Blaskovits* Miklós.

— **Halálozás.** *Alberti-Irsán* f. hó 7-én hunyt el *Berger* Kálmán, a városnak egyik köztiszteletben állott polgára, a megyei és városi közélet kiváló szereplője, aki a hitközségi és felekezeti ügyek terén is számos és nagy érdemet szerzett. Temetése f. hó 9-én d. u. 2 órakor a közel és távol környékről egybesereglett óriási gyászoló közönség részvételével ment végbe. A koporsónál *Büchler* Zsigmond rabbi tartott emelkedett szellemű, szivigható magyar gyászbeszédet, mely az elhunyt munkás életét és érdemeit meleg szavakban méltatta.

— **Felolvasás.** Az izr. fiárvaház igazgatója, *Csajági* Béla, dr. *Schoenberg* Ármin, a budapesti izr. kézmű- és földmívelési egylet elnökének fölkerésére a sip-utczai izr.

iskola disztermében nagyérdekű felolvasást tartott a párisi izr. kézműves egyletről. A szép felolvasást, melyet a nagy számban megjelent előkelő közönség élénk tetszéssel fogadott, lapunk más helyén bő kivonatban közöljük. Annak végeztével, a tapsvihar lecsendesülte után, dr. Schoenberg Ármin tartott beszédet, köszönetet mondva a felolvasónak az élvezetes óráért.

— **Zsidó-magyar művészek diadala Konstantinápolyban.** Thoman István és Popper Dávid külföldi hangverseny-utjukban Konstantinápolyba érkeztek, s mint onnét írják, e hó 5-én tartották harmadik hangversenyüket. A jegyek, mint a két első hangverseny alkalmával, úgy ezuttal is elkelttek, s a két derék művész oly nagy tetszésben részesült, hogy a műsor majdnem minden számát kénytelenek voltak megismételni. A hangversenyen a diplomáciai testület tagjai teljes számmal megjelentek, s ezenkívül a konstantinápolyi előkelő világ is bőven képviselve volt. A magyar művészek már több ízben hivatalosak voltak Radovitz német, Calice báró osztrák-magyar és Mokriin khán perzsa nagykövethoz, valamint Széchenyi Ödön pasához. A szultán leányának lakodalma alkalmából a Yildiz-kioszkban tartott diplomáciai estélyen Thoman és Popper is jelen voltak, s nagy kitüntetésben részesültek. Távozásuk előtt Numir pasa főszertartásmester a szultán nevében átnyújtotta nekik a „medaille des beaux arts“ és a Medzsidje-rend jelvényeit.

— **Consuli kinevezés.** A volt budapesti szerb alconsul, *Davitcho* Haim, hitsorsosunk, a ki rövid idővel ezelőtt római követségi titkárrá léptettetett elő, kormánya újabb rendelkezése folytán budapesti I. oszt. consullá lett kinevezve. Fővárosunk társas körei, melyekben a kinevezett diplomata közkedveltségnek örvendett, bizonyára élénk örömmel fogják e hirt tudomásul venni.

Jubilaum. *Schwarz* Lajos, a helybeli Schwarz Lajos és társa kereskedőczég főnöke e napokban ülte meg üzleti személyzete körében kereskedői tevékenységének negyedszázados évfordulóját. Az üzleti személyzet és nagyszámu tisztelői és barátai részéről az ünnepelt meleg ovációk tárgya volt.

— **Ismét elhódított egy magyar művésznőt** tőlünk a külföld. Berlieni lapok hozzák a hirt, hogy *Rothausser* Teréz k. a., kinek énekművészete fővárosunk zeneértő köreiben méltó magasztalás tárgya volt, a berlieni udvari operánál több estére terjedő zajos sikerű vendégszereplést fejezett be, s annak folytán Hochberg gróf intendáns rendkívül előnyös szerződéssel kínálta meg, mit a művésznő el is fogadott.

➡ **Lapunk mai számához Zipser és König** jónévű zeneműkereskedése által kiadott **Kiss József** „Ünnepnapok“ című művének **Major J. Gyula** zeneszerző által megzenésített imákra vonatkozó megrendelési felhívás van mellékelve, melyet melegen ajánlunk olvasóink figyelmébe. ➡

Külföldi hírek.

— **A szentföldi zsidó kolóniák nagy jóltevője,** Rothschild Edmond báró Párisból, Osawetzky titkára által megvétette a Tiberias közelében fekvő Mezdil nevű elpusztult falut és annak parlagon heverő egész határát Muszkaországból elűzött 50 zsidó család számára. Az új kolónia, mely a Genezareth tó partjain fekszik, a bibliai „R'chóvósz“ (boldogulás) nevet nyeri. R'chóvósz a 14-ik zsidó gyarmat lesz Palesztinában.

— **Dr. Fischhof Adolf,** az ausztriai demokratapárt egyik legnevesebb férfia az „Oesterreichische Studentenvereine an den Wiener Hochschulen“ című egyesülethez, melynek alakulásáról lapunk mult számában emlékeztünk meg, meleg hangu üdvözlőlevelet intézett, melyből kiemeljük a következőket: „... Amit önök kezdeményeznek, nemcsak figyelemre, hanem valóban nagybecsülésre méltó. Vallás és nemzetiség ugyan tényleg az egyének és népek megkülönböztető jeleiül szolgálnak, de azok szétvállásának indokaiul semmi esetre sem. Hát valóban egymás ellen kell-e törniök hasonló gondolkodásu és érzésű ifjaknak, csak azért, mert eszméik és érzéseik nyilvánulásának hangjai különböznek egymástól? És ha valakinek van oka a vallási és nemzetiségi különbségeken tuelmelkedni, úgy épen az akadémiai polgárság, a tudomány ifjairól kell ezt mondanom, mert a kinek szelleme a tudás magaslatain szárnyal, annak szive nem sülyedhet le az érzés legdurvább, legsötétebb örvényeibe. Amit a középkor örült fanatizmussal cselekedett, azt ma hideg, szemérmetlen célzatossággal kívánják előidézni. Mennyire becsülésre, mennyire tiszteletre méltó tehát az önök törekvése!“

— **Hirsch Márk,** prágai főrabbi, volt ó-budai rabbi, kiről egyik előző számunkban említettük, hogy a hamburgi zsidó hitközség főrabbijává választotta, s hogy a választást elfogadta, mint értesülünk, még sem fogja otthagyni diszes állását, miután az előljáróság a közte és a főrabbi közt fenntorgott (vallásos természetű) differenciákat az *utóbbi kívánsága szerint* kiegyenlítette.

— **Segré Enrico lovagot,** kit az olasz kormány a barcellonai világiállásra, mint az olaszországi osztály biztosát küldötte, tudósítása benyújtása után a király motu proprio a Corona d'Italia tisztjévé nevezte ki. Segré, ki hitsorsosunk, az új gazdasági irány egyik legkiválóbb tudósa.

— **Rabbi mint orvos.** A nantes-i (Franciaország) rabbi, *Korb* Samuel, — mint a Berlinben megjelenő „Jüdische Presse“-ben olvassuk — e napokban avattatott fel a párisi egyetemen orvossá. A rabbi összes vizsgáit kitűnő sikerrel tette le. — A mult századokból akárhány nagyhirű zsidó ra bit ismerünk, kik egyszersmind hires orvosok is voltak. (Maga a nagy Maimonides is Egyptom szultánjának volt háziorvosa.) Az újabb korban azonban az ilyen eset nagy ritkaság.

— **Alexandriában** héber nyelvű napilap indult meg. Kiadója Alexandria legnagyobb könyvkereskedése. A kiadó, Misrachi Chaim Fernandó a lapnak egyszersmind szerkesztője is.

— **A japáni mikadó** nemrég új alkotmányt adott a nagy keleti birodalomnak. Az új alkotmány egyik sarkpontja, mely több alaptörvénnyel van biztosítva, a *teljes vallási és szólásszabadság* és a gyülekezési jog. Tehát a *pogány* Japán szabadelvűség dolgában messze maga mögött hagyja nemcsak a keresztény Oroszországot, hanem a 100 év előtti keresztény Franciaországot, Németországot és Itáliát, valamint a mai keresztény osztrák-magyar monarchiát is. Japánban épügy, mint Angliában az ipar és kereskedelem teremtette meg a polgári és lelkiismereti szabadságot, csak hogy Japánban az *egyszerre* életbeléptethető volt, holott Angliában, melynek egy országos főegyháza van, — talán éppen ez okból, — azt csak lassanként lehetett megvalósítani.

— **A „tömeges zsidó bevándorlás“ vádjával** tudvalevőleg vajmi gyakran dobálóznak a német antiszemiták. Mint minden antiszemita koholmányt, úgy ezt a vádat is fölötté könnyű valódi értékére leszállítani. A „Stat. Corr.“ egy összeállításából ugyanis kitétnik, hogy az 1887. év folyamán összesen 5409 külföldi nyert poroszországi illetőséget. Ezek között 2629 evangélikus, 2524 katolikus és mindössze 256 zsidó. Ellenben kivált a porosz államkötelékből: mintegy 21000 evangélikus, 3415 katolikus és 927 zsidó. A kivándoroltak száma tehát 677-el haladja meg a bevándoroltak számát.

— **Elítélt antiszemita szerkesztő.** A Luxemburgban megjelenő „La voix de Louxembourg“ című hírlap pár hóval ezelőtt heves antiszemita cikkeket tett közzé, melyek következtében az államügyészség ellene büntető pert indított. A Luxemburgban eddig csak hírből ismert antiszemitizmus apostolának *Welter* szerkesztőnek, nem sikerült magát tisztára mosni a törvényszék előtt. Mint ugyanis Luxemburgból táviratilag jelentik, a nevezett a zsidó vallás megsértésének büntetében vétkesnek találtott és 500 franknyi pénzbírság és az összes eljárási költségek megfizetésére köteleztetett.

— **Felolvasás a talmudról.** *Tredegateban* (Anglia) főt. *Philips* Jakab nagyérdékű felolvasást tartott a talmudról. Bevezetésül tüzetesen ismertette a talmudforrások változatos történetét, majd vázolta a tudomány eme gazdag tárházának tartalmát és számos legendát, parabolát, aphorismát, apológiát és mondát idézett belőle a talmud magas színvonalu erkölcsi álláspontjának bizonyosságául. Kifejtve egyszersmind a talmud viszonyát a nem zsidó vallási rendszerekhez, végül vázolta a talmud hitfentartó erejének hatását. Midőn a népek szellemére tudatlanság és homály borult és egy-egy romlott időszakban a bűn mindenütt elharapódzott, a zsidóknak meg volt vezértük a tiszta gondolkodás és az erkölcs útján a talmudban, mely egyik főtényezője annak, hogy a zsidóság nemzeti jellege, egysége és tudománya épségben maradt. A felolvasót sürü-

taps jutalmazta a valláskülönbség nélkül megjelent nagy közönség részéről.

— **Két zsidó művész kitüntetését** jelentik a brüsseli lapok. A monumentalis kiállítási tárgyak jutalmazására szánt első díjat két zsidó művész nyerte meg, t. i. *Levi C.* egy festménygyűjteményért, melyet a kormány 18,000 frankért vett meg és *Levi M. H.* tanár egy nagyobb szerű festményért, melyet maga a király vásárolt meg 111,000 frankért.

— **Pályázat.** A Bécsben fennálló „Prediger Mannheimer-Verein“ alapítványainak kamatai folyó évi október hó 17-én kerülnek kiosztás alá. A segélyezésre az osztrák-magyar monarchiában élő, szolgálatképtelenné vált rabbik, hitzónokok és tanítók, illetve ezek özvegyei és árvái tarthatnak igényt. A pályázók legalább 10 éven át kell, hogy betöltötték legyen a fenti állásokat egy oly községben, mely legalább is 50 tagot számlál. Nagyobb, s köz tudomás szerint tehetős községeknek hivatalnokai kizárva. Kimutatandó a szolgálatképtelenség és az illető hivatalnoknak a segélyezésre való érdeme. A bélyegtelen kérvények legkésőbb f. é. június végeig a bécsi hitk. irodába küldendők, e cím alatt: „Vorstand des Prediger Mannheimer-Vereines.“

— **A császár üdvözlete.** Boroszlóban múlt hó 22-én ünnepelte hitsorsosunk, *Sonnenfeld* Hirsch, tekintélyes kereskedő, századik születésnapját. Ez alkalomból az agastyánhoz a következő levél érkezett: „Berlin 1889. márczius 21. Ő cs. és kir. felségének tudomására jutott, hogy ön holnap, a császár felséges nagyatyjának születése napján tölti be életének századik évét. Ezen öröndetes alkalomból ő felsége önnek legmelegebb szerencsekívánatait fejezteti ki, és megbizott azzal, hogy önnek ezen nap emlékéül a mellékelt, s boldogult felséges nagyatyja képével ellátott tálczát kezeihez juttassam.“ *Miessner*, titkos tanácsos.

— **A livornói takarékpénztár,** egyik legelőkelőbb olasz pénztintézet, e napokban ülte meg fenállásának 50 éves évfordulóját, mely alkalomból egy a Via Castellin levő, tulajdonát képező házat a városnak ajándékozott, a végből, hogy az valamely jótékony célra fordíttassék. A zsidó hitközség elnöke, *Rignano* Isac javaslatára az épület kizárólag a katolikus lakosságnak engedtetett át, menhelylyé való átalakítás céljából. Rignanot ebbeli érdemének méltánylásául a katolikus menhelyek igazgatótanácsának tagjává nevezték ki.

— **Zsidó hitzónok egy törvényhozó testületben.** A *new-yersey*-i törvényhozó testület jelen ülészeit *Leucht*, zsidó hitzónok nyitotta meg, áhitatos imával. A nevezett az első rabbi, a ki a *new-yersey*-i törvényhozásnál ily működést fejt ki, s egyáltalán az ez idei *new-yersey*-i törvényhozás az első, a melynek kebelébe zsidót választottak.

— **György, görög király** a *corfui* főrabbit *De Fanot* a Salvatorrend tisztjével tüntette ki. E magas renddel való kitüntetésben zsidó eddigelé csak egyes, rendkívüli esetekben részesült.

— Egy régi zsinagóga kiásása. Kölnből jelentik, hogy ott a munkások, a mint a „Zsidó utczában“ dolgoztak, két méternyi mélységben egy 1050-ben épített zsinagógára akadtak, mely 1349-ben, a midőn a flagellánsok a zsidóságot üldözték, a kölni zsidók 21 házával és 30 birtokával együtt felperzseltetett. Az időben Köln város tanácsa a zsidóknak fogta pártját a flagellánsok ellenében, de minden eredmény nélkül. A zsidók hősiiesen küzdöttek támadók ellen, de a nagy többség leverte őket, mire önmaguk felgyújtották házaikat s a lángokba vetették magukat.

A párisi zsidó kézmű-egyesület.

Csajági Béletől.

Tanulásra nincs kedved . . . anyád arról panaszkodik, hogy alig győz ruhával, nyugtot nem hagysz senkinek . . . ha szabad időd van, az utcán ögyelegsz . . . jöszte, viszlek a Góré Kovácshoz inasnak, majd iszen megtanít az mőresre . . . elbánik veled Isten igazában . . . A kis nebuló aztán elgondolja, hogy kovácsnak amugy sem kell a könyv . . . félre csapja . . . ruháját összetépi . . . rosszaságával kétségbeejti hozzátartozóit, s alig várja a napot, hogy képzelt börtönéből kiszabadulhasson a műhelybe, hol rongyosan, mosdatlanul járni virtus, hol rakoncátlanokdni, neveletlen módon viselkedni dicsőség.

De baj van . . . a Góré kovács gyöngének tartja mesterségére a ficzkót, de jól ismervén ennek apját — a vasárnapi preferansz-nál kiségitőjét — siet tudatni vele, hogy a sánta szabó hetek óta keres inast . . . ez a gyerek épen neki való lesz. Nem sokat tündök . . . kovácsból . . . szabó . . . miért ne . . . s a fiu hogy banná . . . egyforma szabadsággal kecsegtet mindkettő.

O. i ég! Ilyen magból teremjen az iparos!

Özvegy, ki vérző szívvvel, kedved ellenére adod fiadat mesterségre, mert . . . taníttatni nem tudod . . .

Jertek ti kicsapott diákok s boltos inasok, rokonoktól, mostoha szülőkötől eltaszított árvák . . . sorakozzatok ti bambák s eszelősök, műveletlenek és mindazok, a kiket gyermeki képzelet nem ragadt tündérországba . . . ide . . . ide a kézművességre s boldogulni fogtok.

Hej! még most is járja ez a nóta. — Káros következményeit érzi az egyén, érzi a társadalom, érzi a haza. E ferde nézetekkel szembeszállni, szintén ok lehetett arra, hogy kézműegyletek lépjenek életbe Két eszme az különösen, miket az ilyen egyesületek célul tűznek ki maguknak. Az egyik tisztán gyakorlati. Megadni a tanoncznak mindazon kellékeket, melyek őt kiváló kézművessé teszik. Általános és szakismereteit kibővíteni, hogy míg egyrészt önmagát fenntartani képes egyedde váljék, másrészt képes legyen a szakmája körébe tartozó ujitásokat megérteni, azokat alkalmazni, sőt izlésének felhasználásával újat is produkálni. A praktikus szempont alá tartozik továbbá, hogy minden áron megmaradjon mesterségénél, hogy a diplomás pályáktól az ifjuság egy ré-

sze elvonassék, hogy így szaporodjék az állam produktív eleme.

Minthogy azonban ugy a hazának, valamint a társadalomnak és vallásfelekezetnek nemcsak kenyérkereső egyénekre van szüksége, de különösen olyan elemekre is, melyek az említettem három tényező erkölcsi tekintélyét emelni és ezek követelményeinek anyagi és erkölcsi áldozatot is hozni vannak hivatva, azért a kézműegyleteknek pártfogoltjaik jellemét olyanná kell tenni, hogy ezek becsületesség, vallásosság és hazafiság tekintetében is megállják helyüket. S minthogy végre a kézművesség, sajnos még mindig a szegények és legszegényebbek életpályája, a munkaadók pedig legtöbbszörre nem a család tagjának tekintik a tanonczt, kinek ellátásáról szükségkép nekik kell gondoskodniok, a mondott czélokön kívül, gyámoltjainak eltartása is a kézműegyletetek kell, hogy térhelje. S ha ezekhez számítjuk azon szép feladatot is, melyet a zsidóság, a hol csak lehet, magára vállalt, hogy ama részben alaptalan vádat, mintha gyermekeit nem szívesen küldené kézművességre, magáról elhárítsa: el kell ismernünk, hogy a legszebb intézmények egyikével állunk szemben, melynek nagyszerű hivatása: szakképzettséget és jellemet adni, gyámoltjait a nyomortól megmenteni s a felekezetre dicsőséget hozni.

Ily intézményeket létesíteni első sorban a felekezetek dolga, mert a vallás eszközeivel még mindig legtöbbet hathatunk ápolitjainkra, mert vallás nélküli egyének egyszeremind hazafiatlanok s a társadalom telforgatásán közreműködők. Oly intézményt ismertetni meg szíves hallgatóimmal, mely az említettem eszmék megvalósítását tűzi ki feladatául: czélja szerény felolvasásomnak, mely tán megérdemli szíves figyelmüket.

Páris számos és kiváló zsidó jótékonyági intézete között egyik jelentékeny egyesület ezen nevet viseli: Soc. été de Patronage des Apprentis et Ouvriers Israelits de Paris (Párisi zsidó tanoncztok és munkások pártfogóinak egyesülete). Czélja ezen egyesületnek, Páris azon fiatal zsidó gyermekeit, kik mesterséget tanulnak, anyagi és erkölcsi segélyben részesíteni, tanoncztokadásuk ideje alatt felettük örködni, rendszeresített esti tanfolyamon őket kiváló nevelés és taníttatásban részesíteni, felügyeletet gyakorolni rájuk még akkor is, ha munkásokká váltak. Internatust tartani ezen czim alatt: „Munkás iskola“ (École de travail) s elhagyatott, avagy megbüntetett ifjakat az egyület jótételeényeiben részesíteni.

Az egyesület feladatainak kétségkívül legkiválóbbika a munkáiskola; bennünket is ez érdekelhet leginkább.

Nézzük először ezt!

(Folyt. köv.)

I r o d a l o m.

— „Zsidó hittani katekizmus“ polgári és hasonló foku fiuiskolák számára. Irta Halász Nándor, iskola igazgató. Budapest 1889. Kiadja ifj. Nagel Otto. — E tankönyv szerzője egy előnyösen ismert fővárosi tanfőfiu, ki ugy

a tankönyv- és ifjúsági irodalom, mint a gyakorlati oktatás- és nevelésügy terén már sok év óta dicséretesen működik. Különösen mint hitoktató — fővárosi nagyhitközségünk mérvadó szaktekintélyeinek egyhangú elismerése szerint — nagy érdemeket szerzett magának. Jelen tankönyve is a sok tapasztalat után működő és tárgyát *alaposan* ismerő vallástanítóra mutat. Főtörekvése folyton oda irányul, hogy a zsidó hit- és erkölcstan magasztos tételeit *thikai* oldalukról mutassa be s így az ifjúsággal megkedveltesse, előtte kegyeletes *tisztelet* tárgyává tegye. Hozzájárul még szerző részéről az „*exempla trahunt*“ szem előtt tartása, azaz a jó *példaadás* is, a mi különösen *vallás* tekintetében a sikert rendszeren teljessé szokta teüni. A könyv szép magyar nyelvezete, úgy mint a szentírásból mindig helyesen választott idézetek annak tartalmát még sok felnőtt zsidó ember előtt is érdekessé fogják tenni. Mindezeknél fogva a szóban levő, 4 kötetből álló csinosan kiállított tankönyvet a polgári iskolákat látogató mózes vallásu növendékeknek a legmelegebben ajánlhatjuk. Ára: I. köt. 36 kr. II. köt. 30 kr. III. köt. 42 kr. IV. köt. 48.

— **Irodalmi hír Amerikából.** Dr. *Kohut* Sándor, hazánkfia, new-yorki rabbi, a mult hetekben fejezte be nagy művét: az „*Aruch completum*“-ot. Eddigelé 5 kötet jelent meg belőle, a többi három csak kéziratban van meg, azonban azok is mihamar napvilágot fognak látni. A nagyrészt magyarokból álló előfizető-közönségnek nem kell többé attól tartania, hogy a jelentékeny összegbe kerülő mű, mely az eddigelé megjelent talmudi verbal-lexiconok közt terjedelemre és benső értékre nézve az első helyet foglalja el, csonka marad. Dr. *Kohut*, a tudós szerző, férfi korának legjavát műve létrehozására szentelte, s annak befejeztekor az amerikai tudós világ felekezeti különbség nélkül, rokonszenves elismerésben részesítette a szerzőt.

— **Népszerű zsidó irodalmi vállalat** indult meg Livornóban „*Piccola Bibliotheka delle famiglie israelitiche*“ (Kis könyvtár zsidó családok számára) cím alatt, melynek czélja az olvasót a zsidók régibb és újabb irodalmával s köztük a talmud könyveivel is megismertetni. Eddigelé 4 kis kötet hagyta el a sajtót.

A pesti izr. hitközség maczoth-sütői

az 1. sz. lisztből készült maczothot megegyezés szerinti árban, a 3. sz. lisztből készült maczoth klgrját 40 krért, az 5. sz. lisztből készült maczoth klgrját 34 krért, a 6. sz. lisztből készült maczoth klgrját 31 krért tartoznak szállítani, miről a t. hitközségi tagok oly hozzáadással értesíttetnek, hogy a kiszolgálás alkalmával a kellő mérlegelésre ügyeljenek.

Budapesten, 1889. év márczius 31-én.

**A pesti izr. hitközség
előljárósága.**

Pályázat.

Alulírott hitközségi előljáróság ezennel pályázatot hirdet az ujonnan szervezett és f. év július hó 1-ére betöltendő **kántor** állásra.

Az évi 1200 forinttal javadalmazott állásra pályázó kántortól megkívántatik, hogy zeneértő és képes legyen az isteni tiszteletet énekkarral a kor igényeinek megfelelőleg végezni. A szükséges karénekeket fent jelzett fizetéséből maga tartozik díjjazni.

Előnyben részesül azon pályázó, ki „schöchet vkóréh“ is.

Pályázók felhivatna hogy képességüket és eddigi működésüket igazoló bizonyítványokkal felszerelt, korukat és családi állapotukat is feltüntető folyamodványaikat legkésőbb e hó végeig hozzám beküldjék, és kívánatra próbaeloadást tartsanak. Megjegyzetik azonban, hogy próbaeloadásra csak a meghívottak bocsájtatnak, és az utazási költségek csak a megválasztottnak téríttetnek meg.

Nagy-Károly, 1889. april hó 1-én.

*A n.-károlyi izr. hitközség
előljárósága:*

Roos Samu,
elnök.

Pályázat.

A **körmendi** izr. hitközségnél f. é. **augusztus hó 1-ével** egy a kor színvonalán álló, zeneileg képzett **kántor** állása töltendő be, ki az istenitiszteletnek kar- és orgonakiséret mellett való vezetéséhez ért és a ki egyszersmind kore és sochet ubodek. Évi fizetés **600 frt**, fél schechita, és egyéb szokásos jövedelmek.

Pályázók koruk, családi viszonyaik, eddigi élet-pályájuk és zenei képzettségük felől kiállított bizonyítványokkal felszerelt kérvényeiket sziveskedjenek legkésőbb f. é. **junius hó 15-éig** az alulírt hitközségi elnökhöz beküldeni.

Az e végből meghívottak tartoznak próbaeloadást tartani, de az utiköltségek csak az alkalmazottnak téríttetnek meg.

Körmend 1889. márczius 31.

A hitközségi előljáróság nevében:

Wurmfeld Ignác,
hitk. jegyző.

Grünbaum Albert,
hitk. elnök.

Pályázati hirdetés.

A b.-kulai izr. anyakönyvi kerületben f. évi szeptember 1-én betöltendő és évi 1000 (ezer) forint fizetés, — 200 (kétszáz) forint lakbér, — a magas miniszterium által szabályozott — és a kerület által megállapított stolaris illetményekkel javadalmazott **rabbi- és anyakönyvvezetői állomásra** ezennel pályázat nyittatik.

Pályázótól megkivántatik, hogy a magyar országos rabbiszemináriumot elvégezte és magyar és német szónoklatok tartására egyenlően képes legyen.

A rabbi teendői közé a helybeli izr. népiskolában teljesítendő hitoktatás is tartozik.

Próbaszónoklat tartása megkivántatik, ehhez azonban csak a meghívottak bocsájtának; de utiköltségek megtérítésére csak a megválasztott tarthat igényt.

Pályázni szándékozók sziveskedjenek kellően felszerelt kérvényeiket f. évi május hó végéig alulirott elnökséghez beküldeni.

Bács-Kulán 1889. évi márczius 31-én.

Krausz Bernát,
kerül. jegyző.

Dr. Strasser Lajos,
kerül. elnök.

Meghívás

a

„Pesti magyar kereskedelmi bank“

rendkívüli

közgyűlésére,

mely 1889. április hó 27-én délután félnégy órakor a bank helyiségében megtartani fog.

TÁRGY:

Az alapszabályok (ügyrendi szakasz) 86. és 107. §§-ai megváltoztatása (a záloglevél külön biztosítéki alapra vonatkozólag.)

Az alapszabályok 18., 20 és 21. §§-ai értelmében minden részvényes, kinek részvényei 3 hónappal a közgyűlés előtt a bank könyveiben nevére be vannak jegyezve, jogosítva van a közgyűlésben résztvenni, vagy magát meghatalmazott helyettesíteni, kinek azonban részvényesnek kell lennie.

A szavazati jog érvényesítése céljából a részvények az alapszabályok 18-ik §-a értelmében folyó évi április hó 24-ig a bank pénztáránál leteendőek.

Budapesten, 1889. április 12-én.

Az igazgatóság.

Köszénbánya- és téglagyár-társulat PESTEN.

A t. cz. részvényesek ezennel az **1889. évi április 20-án délelőtti 10 órakor** a társulat központi irodájában (Budapest, Nádor-utca 16. szám alatt, II. emelet) tartandó

ez évi **XXI. rendes**

KÖZGYŰLÉSRE

tisztelettel meghívtnak.

A közgyűlés tárgyai:

1. Az igazgatóság által előterjesztett 1888. évi üzleti jelentés fölött való határozathozatal.
2. Határozat a felügyelőbizottság jelentése fölött.
3. Határozat a nyereség hováfordítása iránt.
4. A felügyelőbizottság megválasztása.

Az alapszabályok 13. §-a szerint a szavazati jog gyakorolhatásához szükséges a részvényeket legkésőbb három nappal a közgyűlés előtt letétevényezni. Az ez évi közgyűlésre nézve az igazg. letétevényezési helyül a **társulat pénztárát** (Budapest, Nádor-utca 16. szám, II. emelet) jelölte ki.

A letett részvényekről egy nyugtatvány adatik, melynek visszaadása után a közgyűlés bevégeztével a tetett részvények visszaszolgáltatóknak és egy különös igazolási jegy állittatik ki, melyre a szavazatok száma feljegyeztetik, a mely igazolásul szolgál a közgyűlésbe való belépésre. Öt részvény birtoklása egy szavazatra jogosít, azonban egy részvényes saját nevében vagy más részvényesek képviselőjében együttvéve, 100 szavazatnál többet nem gyakorolhat. A kereskedelmi törvény 198. §-a értelmében a mérleg és a jelentés a közgyűlés előtt 8 nappal a társulat központi irodájában (Budapest, Nádor-utca 16. szám) a részvényesek rendelkezésére áll.

Budapest, 1889. április 4-én.

Az igazgatóság.

Kohn Arnold

gazdag sirkóraktárát
(Váczikörút 14, szemben az Andrássyut torkolatával.)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkóállitás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezessékedik a cég jó hírneve.

== Szombaton és ünnepeken zárva. ==